

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálněpedagogických studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vzájemná spolupráce a komunikace mezi speciálním pedagogem a rodičem
dítěte s PAS

Lucie Dohnalová

Olomouc 2024

vedoucí práce: prof. Mgr. Kateřina Vításková, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, uvádím v seznamu použité literatury a zdrojů.

V Olomouci dne 17.4. 2024

.....

Děkuji Paní prof. Mgr. Kateřině Vitáskové, Ph.D. za odborné vedení bakalářské práce,
za poskytnuté cenné rady, vstřícnost a trpělivost.

Anotace

Jméno a příjmení:	Lucie Dohnalová
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	prof. Mgr. Kateřina Vitásková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2024

Název práce:	Vzájemná spolupráce a komunikace mezi speciálním pedagogem a rodičem dítěte s PAS
Název v angličtině:	Mutual cooperation and communication between a special education teacher and a parent of a child with ASD
Anotace práce:	<p>Bakalářská práce se zaměřuje na téma spolupráce probíhající mezi speciálním pedagogem a rodičem dítěte s poruchou autistického spektra a jejím základním cílem je poukázání na význam efektivní spolupráce a komunikace probíhající mezi speciálním pedagogem a rodiči dítěte s PAS a následně pak také zmapování zkušeností speciálních pedagogů ve vzdělávání dětí s PAS a spolupráce s jejich rodiči. Práce je rozdělena do dvou hlavních celků. Teoretická část se skládá celkem ze tří kapitol. První kapitola teoretické části začíná základní charakteristikou PAS, příčinami, dělením a sociálními aspekty. Druhá část se zabývá speciálním pedagogem. Podrobněji rozebírá vzdělání a činnosti speciálního pedagoga a vzájemnou spolupráci s ostatními pedagogy. Třetí část se zaměřuje na rodinu dítěte s PAS, a to na její fungování ve společnosti ostatních lidí, jak funguje komunikace mezi rodiči a pedagogem a jejich celková spolupráce. V kapitole čtvrté je popsáno provedené výzkumné šetření a v páté kapitole této práce jsou podrobně interpretovány výsledky, které byly prostřednictvím tohoto výzkumného šetření získány. Očekává se, že výsledky této práce poskytnou užitečné poznatky a doporučení pro speciální pedagogy a další profesionály pracující s dětmi s PAS, jak</p>

	<p>efektivněji spolupracovat s rodiči a podporovat tak optimální vývoj a vzdělávání těchto dětí.</p>
<p>Klíčová slova:</p>	<p>speciální pedagog, školní speciální pedagog, poruchy autistického spektra, autismus, dětský autismus, rodina</p>
<p>Anotace v angličtině:</p>	<p>The bachelor thesis focuses on the topic of cooperation between a special educator and a parent of a child with autism spectrum disorder and its basic goal is to point out the importance of effective cooperation and communication between a special educator and parents of a child with ASD and subsequently to map the experience of special educators in the education of children with ASD and cooperation with their parents. The thesis is divided into two main parts. The theoretical part consists of three chapters. The first chapter of the theoretical part begins with the basic characteristics of ASD, causes, divisions and social aspects. The second part deals with a special pedagogue. It discusses in more detail the education and activities of a special education teacher and mutual cooperation with other teachers. The third part focuses on the family of a child with ASD, namely on its functioning in the company of other people, how the communication between parents and the teacher works and their overall cooperation. The fourth chapter describes the research carried out and the fifth chapter of this thesis interprets in detail the results that were obtained through this research. At the end of the thesis, all the information obtained is summarized.</p>
<p>Klíčová slova v angličtině:</p>	<p>special education teacher, school special education teacher, autism spectrum disorders, autism, childhood autism</p>

Přílohy vázané v práci:	Přepis rozhovorů se speciálními pedagogy a asistenty pedagoga MŠ, ZŠ speciální
Rozsah práce:	99 stran
Jazyk práce:	Čeština

Obsah

ÚVOD.....	9
1 Charakteristika poruch autistického spektra	11
1.1 Pojem poruchy autistického spektra.....	11
1.2 Diagnostika poruch autistického spektra.....	12
1.3 Klasifikace poruch autistického spektra	14
1.3.1 Dětský autismus.....	14
1.3.2 Atypický autismus	15
1.3.3 Aspergerův syndrom.....	16
1.4 Rysy dítěte s PAS	17
1.4.1 Sociální interakce a sociální chování dítěte s PAS.....	17
1.4.2 Komunikace	18
1.4.3 Představitivost, zájmy, hra.....	19
1.4.4 Zařazení dětí s poruchami autistického spektra do vzdělávacího systému.....	20
2 Speciální pedagog	22
2.1 Školní speciální pedagog.....	22
2.2 Vzdělání a činnost speciálního pedagoga.....	22
2.3 Speciálněpedagogická centra a jiné instituce na pomoc jedincům s PAS.....	24
2.4 Spolupráce speciálního pedagoga a ostatních pedagogů.....	27
3 Rodina dítěte s PAS	30
3.1 Pohled rodičů na život dítěte s PAS	30
3.2 Význam spolupráce mezi rodinou a školou.....	33
3.3 Postřehy od odborníků pro rodiče	35
3.4 Informace o PAS pro širokou veřejnost	36
4 Cíl výzkumného šetření	39
4.1 Fenomenologický přístup jako výzkumná metoda: Zkušenosti speciálních pedagogů ve vzdělávání autistických dětí	39
4.2 Výzkumné nástroje.....	40
4.3 Charakteristika výzkumného vzorku respondentů	41
4.4 Zpracování a postup při sběru získaných dat	42
4.5 Výsledky výzkumného šetření	43
4.6 Dílčí cíl 1 Zkušenosti respondentů s žáky s PAS	43

4.7	Dílčí cíl 2 Zkušenosti respondentů se zapojením rodičů do aktivit školy a jejich zájem informovat se o vzdělávání dětí	47
4.8	Dílčí cíl 3 Zkušenosti respondentů se spoluprací a komunikací s rodiči žáků a identifikace nedostatků	48
4.9	Diskuze výzkumného šetření	53
	Závěr	55
	Seznam literatury a zdrojů	57
	Seznam použitých zkratk	62
	Seznam grafů	63
	Seznam tabulek	64
	Seznam příloh	65

ÚVOD

Bakalářská práce se zabývá vzájemnou spoluprací a komunikací mezi speciálním pedagogem a rodičem dítěte s PAS a dále zkušenostmi speciálních pedagogů ve vzdělávání dětí s poruchou autistického spektra a spoluprací s rodiči těchto dětí. Motivem pro volbu tohoto tématu práce se stala jeho aktuálnost a také osobní zájem autorky této práce o téma poruch autistického spektra u dětí i četné osobní zkušenosti s dětmi s poruchou autistického spektra. S dítětem s poruchou autistického spektra se autorka této práce setkala již v minulosti u přátel, dále pak také v ZŠ, kde pracovala jako asistent pedagoga. Proto tyto zkušenosti podnítily další zájem o toto téma a snahu prozkoumat poruchy autistického spektra u dětí z hlediska jejich dopadů na vzdělávání těchto dětí.

Práce je rozdělena do dvou hlavních celků. Teoretická část této bakalářské práce se skládá ze tří kapitol. První kapitola teoretické části začíná základní charakteristikou autismu, jeho příčinami, dělením a sociálními aspekty. Druhá část se zabývá pojmem speciální pedagog. Podrobněji rozebírá vzdělání a činnosti speciálního pedagoga a vzájemnou spolupráci s ostatními pedagogy. Třetí část je zaměřena na rodinu dítěte s poruchou autistického spektra. Na její fungování ve společnosti ostatních lidí, jak funguje komunikace mezi rodiči a pedagogem a jejich celková spolupráce.

Cílem této práce je zejména poukázat na význam efektivní spolupráce a komunikace probíhající mezi speciálním pedagogem a rodiči dítěte s PAS a následně pak také zmapování zkušeností speciálních pedagogů ve vzdělávání dětí s PAS a spolupráce s jejich rodiči. Dále se práce zabývá vyhodnocení rozhovorů, které byly stanoveny ke zjištění třech dílčích cílů:

- Dílčí cíl 1: Analýza zkušeností speciálních pedagogů a asistentů pedagoga s dítětem s PAS.
- Dílčí cíl 2: Analýza zkušeností speciálních pedagogů a asistentů pedagoga se zapojením rodičů žáků s PAS do dění a aktivit školy a posouzení míry jejich zájmu informovat se o výsledcích vzdělávání svých dětí.

- Dílčí cíl 3: Analýza zkušeností speciálních pedagogů a asistentů pedagoga se spoluprací a komunikací s rodiči žáků s PAS a identifikace nedostatků, které v této oblasti panují.

Výzkumné šetření je popsáno ve čtvrté kapitole a jako výzkumná metoda byl použit polostrukturovaný rozhovor. V páté kapitole této práce jsou podrobně interpretovány výsledky, které byly prostřednictvím tohoto výzkumného šetření získány. Na základě těchto výsledků jsou poté také zodpovězeny stanovené výzkumné otázky. V závěru práce pak jsou veškeré získané informace shrnuty.

1 Charakteristika poruch autistického spektra

V této teoretické části práce budou zejména vymezeny základní pojmy, které se vztahují k tématu této práce. V rámci první kapitoly proto bude provedena základní charakteristika poruch autistického spektra, dále pak bude blíže představena osobnost speciálního pedagoga a ve třetí kapitole poté také situace rodiny dítěte s PAS.

1.1 Pojem poruchy autistického spektra

K problematice poruch autistického spektra (PAS) se odborníci poměrně obsáhle vyjadřují a je možné nalézt mnoho různých informací na toto téma v domácí i zahraniční odborné literatuře. *„Být autistický ještě neznamená nemít lidskou duši. Ale znamená to být zvláštní. Znamená to, že co je normální pro lidi, není normální pro mne. A naopak – co je normální pro mne, není normální pro zdravé lidi. Do určité míry jsem špatně vybaven pro přežití v tomto světě, jako mimozemšťan, který přistál na Zemi bez orientační příručky. Ale moje osobnost je nedotčena. Moje já je nedotčené. Našel jsem ve svém životě velké hodnoty a smysl života a nechci z nich být vyléčen... Uvědomte si, že jsme si odcizeni navzájem, že můj způsob bytí není poškozenou verzí vašeho. Prozkoumejte své domněnky. Definiujte své podmínky. Spolupracujte se mnou na stavbě mostů mezi námi.“* (Sinclar, 1992 in De Clercq, 2007, s. 62)

Podle Sedláčkové, a Sobotkové (2014) PAS patří mezi jednu z nejzávažnějších poruch psychického vývoje u dětí. Jejich každodenní projevy však nejsou ustálené. Lidé s PAS se vyvíjejí odlišným způsobem a období, kdy můžeme tuto poruchu od prvních příznaků rozpoznat, závisí na jejím stupni, tedy od méně závažných, středně těžkých až po těžké poruchy. (Sládečková, Sobotková, 2014) Jak uvádí Thorová (2016) název autismu pocházející z řeckého slova autos (sám) poprvé použil švýcarský psychiatr Bleuler v roce 1911. Tento pojem použil k pojmenování jednoho ze symptomů, které pozoroval u pacientů se schizofrenií. (Thorová, 2016).

Dle MKN-11 řadíme poruchy autistického spektra do skupiny neurovývojových, duševních a behaviorálních poruch. (Thorová, 2021) Psycholožka Šporclová (2018, s.10) uvádí následující informaci: „*autismus je natolik komplexní, že ho nelze jednoduše definovat, pouze a trpělivě poznávat*“. Dále pak konstatuje, že PAS na první pohled nerozpoznáme, teprve až postupem času si můžeme začít všimnout nestandardních reakcí (stereotypie, afekt, rituály atd.) a chování, které je dosti nápadné. Na světě neexistují dva lidé s PAS, kteří by byli z hlediska svých projevů zcela stejní. Každý z nich je jedinečný, odlišný, a podle jejich projevů nelze určit, jak má autismus vypadat. PAS je diagnostikován a pojmenován podle úrovně chování, které se ovšem s přibývajícím věkem může měnit. V takovém případě zde sehrávají velkou roli rozumové schopnosti daného člověka, možnosti vzdělání, výchova, přístup rodiny i širšího okolí. Hraje zde roli mnoho dalších faktorů, jež spolu méně či více souvisejí. (Sládečková, Sobotková, 2014; Šporclová, 2018)

1.2 Diagnostika poruch autistického spektra

Pro odhalení příčiny vzniku PAS se zkoumají různé rizikové faktory v prenatálním, perinatálním či postnatálním období. Nedílnou součástí vyšetření za účelem diagnostiky PAS je pozorování dítěte při dopředu nachystané i spontánní činnosti. Ty jsou pak následně doplněny rozhovorem s rodiči. (Sládečková, Sobotková, 2014)

Hrdlička (2020) poukazuje na to že, v dnešní době neustále dochází ke zdokonalování diagnostických nástrojů a tím se i zároveň zvyšuje větší dostupnost služeb v oblasti diagnostiky PAS. Ostatní lékařské a nelékařské profese na postupu vyšetřování lidí na autistickém spektru vzájemně spolupracují. Dětský psychiatr odpovídá za stanovení diagnózy a pod jeho koordinací probíhá interdisciplinární spolupráce s dalšími odborníky.

Nejde jen o potvrzení diagnózy, ale také o vyloučení diagnóz dalších z oblasti dětské psychiatrie, které by mohly být této diagnostice podobné. Odborník musí mít dostatečné zkušenosti a informace z dětské psychiatrie, protože odpovídá za konečné stanovení diagnózy. V tomto případě se jedná o dětského psychiatra, který je kvalifikovaným odborníkem. Dokáže zhodnotit současný výskyt více komorbidit a jejich dopad na relevanci celkového stavu. Pokud je dítěti diagnostikována přítomnost PAS, může jej i jeho rodinu zbytečně poškozovat a stigmatizovat. Taková „nálepka“ pak často některé rodiče může odradit od kontaktování a vyhledání odborné pomoci, i přesto, že u svého dítěte projevy pozorují a mají pochybnosti o jeho vývoji. Psychodiagnostické vyšetření má za úkol charakterizovat individuální i vývojový profil, atypické rysy, zhodnotit a doporučit další vhodné postupy pro práci s dítětem. Šporclová (2018) je toho názoru, že pokud má být terapeutická intervence účinná je nezbytné včasné stanovení diagnózy. Důležitou roli v celém diagnostickém procesu hraje rodina, MŠ, popřípadě škola.

Jestliže má být diagnostika účinná, je důležitý podrobný popis v chování a oblastech, které jsou typické pro PAS (stereotypní pohyby, echolálie, potíže s adaptací). Dalším důležitým krokem, který vede k zabránění nepravdivě pozitivní diagnóze je pozorování dítěte v odlišných situacích a prostředí za přítomnosti různých lidí. Hrdlička (2020) poukazuje na to, že v dnešní době převážná část odborníků je natolik dostatečně informovaná o PAS, že dokáží zpravidla diagnostikovat i závažnější formy PAS. Komplikace v diagnostice však mohou nastat v situaci, kdy chování dítěte jasně nezapadá do diagnostických kritérií poruchy autistického spektra. V tomto případě vznikne pro odborníky prostor pro různou interpretaci chování a výsledků diagnostiky PAS z odlišných pracovišť.

Odborník na základě autistické dyády deficitních oblastí dle Šporclové (2018) zhodnotí chování dítěte v každém jeho vývojovém období. Aby nedošlo ke zkreslení klinického obrazu, zohledňuje při tom další přidružené choroby, kulturní normy, ale i faktory prostředí, Mezi všechny složky, které jsou důležité pro stanovení platné diagnózy patří: výsledky screeningových a diagnostických metod, profesionalita a zkušenost v oblasti obšírného spektra syndromů PAS i naplněnost kritérií v diagnostice. Vyšetření, spolupráci a kvalitu interakcí může negativně zkomplikovat strach z kontaktu s cizími lidmi a strach z neznámého prostředí. Proto je velice důležité získat co nejvíce informací o dítěti, jak reaguje a jak se chová v různých situacích a prostředích. Rodiče ve snaze svému dítěti pomoci, absolvují několik odborných vyšetření, která jsou důležitá na cestě k odhalení příčiny jejich obtíží. Ovšem závěry z diagnostický vyšetření z různých pracovišť se mohou lišit, z čehož jsou rodiče pochopitelně zmatení a mají strach. Také velké čekací lhůty na odborné vyšetření ve specializovaném pracovišti přináší rodičům pocit nejistoty, v některých případech dochází až ke zhoršení situace v rodině. (Šporclová, 2018)

1.3 Klasifikace poruch autistického spektra

V této kapitole jsou uvedeny některé formy autismu, které spadají do skupiny neurovývojových, duševních a behaviorálních poruch. Podle klasifikace poruch autistického spektra se jedná konkrétně o dětský autismus, atypický autismus a také takzvaný Aspergerův syndrom.

1.3.1 Dětský autismus

Jak uvádí Thorová (2016) dětský autismus jako první popsal americký lékař Leo Kanner, který si u některých dětí začal všimnout neobvyklého chování. Toto chování začal vnímat a brát jako příznaky typické pro specifickou samostatnou poruchu. Autismus pochází z řeckého slova „autos“, což je v překladu „sám, já“, z čehož Kanner vycházel.

Snažil se tím vysvětlit svou hypotézu o dětech s autismem, tedy že jsou osamělé, nezajímají se o vnější svět, který je obklopuje, spíše se uzavírají do svého vlastního vnitřního světa. Dále byl přesvědčen o tom, že tyto děti nejsou schopné přátelství a lásky. Tyto Kannerovy domněnky však byly postupem času opouštěny, ale tento název se do dnes zachoval. (Thorová, 2016)

Dětský autismus z historického hlediska tvoří jádro poruch autistického spektra. Postihuje každou oblast z dyády, má různé stupně a formy závažnosti. „Zahrnuje tři okruhy příznaků: *abnormální sociální interakce, abnormální komunikace, stereotypní chování a omezené zájmy.*“ (Klin a kol., 2000 in Hrdlička, 2022, s 33) Stupně závažnosti se u jednotlivých dětí liší, od lehčích až po těžké formy. Dětský autismus tvoří základní část poruchy autistického spektra. U některých dětí můžeme pozorovat projevy a příznaky autismu již v časném batolecím věku, výjimečně již v kojeneckém věku. Porucha vývoje intelektu v tomto případě patří mezi nejčastější příznaky k rozpoznání dětského autismu. Hrdlička et. al. (2014) uvádí, že až v 75 % situací se vyskytuje porucha vývoje intelektu právě u dětského autismu. Mimo poruchy v autistické dyádě mohou někteří jedinci trpět i jinými dysfunkcemi. U dětí se může v oblasti vývoje objevit i regrese ve dříve osvojených schopnostech. Postupem času může z části nebo zcela vymizet. Nejčastěji se objevuje v řečové oblasti, ale může se objevit i v jiných (sociální a sensorická integrace, představitost, hra, neverbální komunikace) (Hrdlička, Komárek, 2014; Thorová, 2016).

1.3.2 Atypický autismus

Touto formou autismu jsou zasaženy zejména děti se silně opožděným vývojem. Přidruženou chorobou může být vývojová porucha jazyka. Objevuje se u dětí až po třetím roce života a projevuje se obtížnějším navazováním kontaktu, jak s vrstevníky, tak i s dospělými lidmi.

Děti jsou neobvykle přecitlivělé na určité externí impulsy. Dítě splňuje jen částečně diagnostická kritéria daná pro dětský autismus. U tohoto typu autismu nemusí být vždy zasaženy všechny části dyády. Diagnostika záleží spíše na subjektivním názoru a odhadu daného odborníka. Sociální dovednosti dítě s atypickým autismem nemusí mít tak zasažené, jako dítě s dětským autismem. Samozřejmě i u atypického autismu stejně jako u dětského, je potřeba provádět intervenci a nezlehčovat náročnost péče o tyto děti. (Thorová, 2016; Šporclová, 2018)

1.3.3 Aspergerův syndrom

Aspergerův syndrom je heterogenním syndromem a jeho příznaky přechází souvisle do normy. AS je stejně jako dětský či atypický autismus založený na autistické dyádě. Ovšem na rozdíl od těchto dvou typů, nemají lidé s Aspergerovým syndromem takové problémy ve vývoji řeči ani v kognitivních schopnostech. Mohou mít problémy ve schopnosti se aktivně účastnit konverzace, překážka se tedy objevuje spíše v jejím obsahu a formě (Sainsbury, 2016). Děti s Aspergerovým syndromem mívají někdy až nadprůměrnou inteligenci. Mají velký zájem o určitý obor, ve kterém jsou také skutečnými odborníky, zejména pak v matematice, fyzice, informatice, literatuře, či astronomii. Bývají to vynikající malíři, vědci, šachisté, herci, spisovatelé, filozofové a další. Často bývají upřímní a pokud je zaujme určitý objekt, či věc dokáží na ně udržet pozornost po delší dobu (Pešek, 2017). Sainsbury (2016) ve své publikaci vysvětluje, že mateřská škola může být jedním z prvních míst, kde můžeme objevit prvotní obtíže, protože dítě s Aspergerovým syndromem většinou má problémy se začlením do kolektivu. Komunikace u těchto dětí je různá. Obtížněji chápou pravidla chování ve společnosti, fyzickému kontaktu se spíše vyhýbají a vyhledávají činnosti o samotě. Charakteristický pro mnohé děti s Aspergerovým syndromem je egocentrismus.

Mívají také problémy s hrubou motorikou, s ovládním a držním celého těla, koordinací horních i dolních končetin. Jejich chování je stereotypní, těžko se přizpůsobují a reagují na jakékoli změny ve svém okolí. Nechápu a nerozumí potřebám ostatních z nedostatku empatie. Podobně tak jako nenalezneme dva stejné lidi na světě, nenalezneme ani dvě stejné děti s AS. Každé z nich je naprosto rozdílné. (Clare Sainsbury, 2016, Thorová, 2016, Pešek, 2017)

1.4 Rysy dítěte s PAS

Donna Williams (1996 in Caldwell, Horwood, 2022), která má poruchu autistického spektra uvádí dělení, podle kterého diferencuje dva přístupy. Prvním z nich je přístup vycházející od partnera s typickým vývojem (z venku dovnitř), zabývající se důsledky poruchy autistického spektra pro péči. Druhý přístup směřuje od jedince s autismem (zevnitř ven) a popisuje jeho smyslovou zkušenost na spektru. Dle Sládečkové a Sobotkové (2014) jsou příznaky této poruchy velmi hojné a pestré. Vyznačují se neobvyklým vývojem v komunikaci, vývoji v kognitivní oblasti, sociálním chování a interakci. Dále si tuto tzv. autistickou dyádu podrobněji popíšeme (Caldwell, Horwood, 2022; Sládečková, Sobotková, 2014).

1.4.1 Sociální interakce a sociální chování dítěte s PAS

Již od narození dítěte s PAS můžeme zaznamenat opožděnější vývoji v oblasti sociálního chování. Thorová (2016) však doplňuje, že se tento vývoj vzhledem ke stupni postižení liší a s přibývajícím věkem, se způsob chování také může proměňovat. U dětí s PAS se výrazně odlišuje i kvalita sociální interakce. Pokud dítě trpí lehčí formou PAS, jeho běžný život to nijak zásadně neovlivní. Těžší forma PAS ovlivňuje řadu oblastí v životě dítěte s PAS, jeho každodenní fungování, celou rodinu dítěte a také jeho vzdělávací proces. Později i jeho budoucí zaměstnání. Thorová (2016) uvádí, že zhruba dvě třetiny dětí má citové i společenské hledisko vůči svým rodičům zachováno.

Jejich chování, a motorickou aktivitu označujeme jako repetitivní, tzn. že opakují stále dokola stejná slova, tělesné projevy na určitá místa, situace či předměty. Reagují citlivěji na zvuky abnormální impulzivností nebo naopak neobratností v hrubé i jemné motorice. Obecně lze tedy říci, že mají sklony ke stereotypům. Vyhledávají a očekávají u druhých lidí neměnné reakce na jejich chování. Tím snáz pochopíme a dokážeme se vcítit do potřeb dítěte s poruchou autistického spektra. Předcházíme tak, zbytečnému rozrušení a nebourání jejich vnímání okolního světa. Převážná část dětí s poruchou autistického spektra má obtíže v navazování očního kontaktu s druhými lidmi a také se často vyhýbají společenským aktivitám. Oční kontakt pro mnoho dětí s autismem je obzvlášť obtížný. Některým z nich může působit až bolest, proto se mu záměrně vyhýbají a používají spíše periferní vidění, nebo jejich oční kontakt směřuje na jinou část obličeje (nos, brada atd.). Poté jsou očního kontaktu některé autistické děti i schopné. Pokud je dítě náchylnější k přetížení po emocionální stránce je dobré se držet pár základních pravidel mezi které patří vyhýbaní se očnímu kontaktu, oslovení přímo na danou osobu, úsměvům a citové vřelosti. Pokud jsme schopni těchto několik pravidel v kontaktu s dítětem dodržet, je k nám daleko více srdečnější, otevřené a vzájemný kontakt v něm nevyvolává bolest. (Caldwell, Horwood, 2022; Thorová, 2016)

1.4.2 Komunikace

Komunikace u dětí s poruchou autistického spektra se rozvíjí v jiný čas, jiným způsobem a na jiné úrovni než u zdravých dětí. Šporclová (2018) ve své knize konstatuje, že k primárním příznakům poruch autistického spektra řadíme NKS (narušenou komunikační schopnost). Pokud se však jazykový projev nevytvoří na určité úrovni do pěti let věku dítěte, je velká pravděpodobnost, že už se nerozvine nikdy.

Slabé místa a jejich seskupení v řeči autistických dětí jsou velmi odlišné. Poruchy se objevují po stránce verbální i neverbální. Dle Attwooda (in Thorová, 2016) tyto děti mají problémy v citovém prožitku vyjádřené pomocí gest a postojů (např. přivítání nebo ponížení.). Význam neverbální komunikace je pro jedince s poruchou autistického spektra poměrně těžko rozluštitelný, v některých případech jej ani nechápou.

Caldwell a Horwood (2022) ve své knize naopak konstatují, že v případě, kdy je jedinec s poruchou autistického spektra neverbální, neznamená to nutně, že není schopen řeči porozumět. Pokud dokáže snížit stres, jemuž je vystaven jeho mozek, může začít s používáním smysluplné řeči s ohledem na rozsah jeho mentálního postižení. Rozpoznat gesta a mimiku například v obličeji u druhých lidí nebo podle jejich postoje těla je pro něj velmi náročné. Stejně tak neverbálně vysílané emoční signály často nedokážou identifikovat. Mohou proto na okolí působit nevychovaně, netaktně, často nedokáží udržet správnou vzdálenost očního kontaktu a osobního prostoru mezi sebou a druhou osobou. Zpravidla tyto situace mohou ve společnosti vést k různým nedorozuměním, a proto bychom se měli snažit být daleko více ohleduplní a chápající k lidem s touto poruchou. (Caldwell, Horwood, 2022; Šporclová, 2018; Thorová, 2016)

1.4.3 Představivost, zájmy, hra

Dle Lorny Wing a Judith Gould (in Beyer, Gammeltoft, 2006), které vedly výzkumné projekty, díky kterým prokázaly nim v roce 1979 neschopnost u většiny autistických dětí symbolické hry. Beyer a Gammeltoft (2006) konstatují, že hra je jednou z nejdůležitějších součástí a má nezastupitelnou roli ve vývoji života dítěte. Tato schopnost dětem s poruchou autistického spektra schází. Může za to z části jejich oslabená fantazie. Hra a zájmy u autistických dětí jsou spíše neměnného charakteru a stále se opakující.

Tento fakt popsal již v roce 1943 rakousko-americký dětský psychiatr Leo Kanner a označil jej jako jeden z typických autistických znaků. Tyto děti nemají zájem objevovat nové věci, zaměřují se spíše na potěšení a zábavu jim blízké. (Beyer, Gammeltoft, 2006)

Dle Thorové (2016) se díky narušené schopnosti napodobování a symbolického myšlení u dětí s PAS se hra nerozvíjí přirozeným způsobem, jako tomu je u dětí s typickým vývojem. Celkově hra u těchto dětí nemá žádný funkční a rozvíjející charakter. Jejich zacházení s předměty nemá praktický charakter, manipulují s nimi například tak, že do nich bezmyšlenkovitě klepou, naklání se k nim celým svým tělem, vydávají opakující se zvuky, houpou se, točí nebo kolem nich chodí po špičkách. Agrese, když se jim něco nedaří nebo nárazové záchvaty vzteku či pláče. Jejich hra neodpovídá věkovému vývoji, je omezená, věnují jí více času, soustředí se na konkrétní detaily i na celý objekt zájmu. Mezi další typické vlastnosti týkající se jejich zájmu patří větší míra zápalu, neodklonitelnost, frekvence a jednotvárnost opakování. Nemají rády změny, neboť tím je jejich jistota a bezpečný prostor nabit, protože neví, co bude nadále následovat. (Thorová, 2016).

1.4.4 Zařazení dětí s poruchami autistického spektra do vzdělávacího systému

Pokud jde o předškolní péči, pak v tomto případě toto vzdělávání plní důležitou roli v životě dítěte s PAS. Cílem práce s dítětem s PAS v předškolním vzdělávání je vytvoření pracovního chování, zvládnutí sebeobslužných dovedností, základů přiměřené sociální komunikace a sociálního chování vůči vrstevníkům i dospělým tak, aby dítě co nejlépe obstálo při plnění povinné školní docházky v libovolném typu základní školy. Do předškolního vzdělávání jsou zařazovány děti z celého autistického spektra, a tedy děti s lehkými i těžkými projevy PAS (Edukace dětí s poruchou autistického spektra na ZŠ speciální, 2019).

Do MŠ nastupují děti, které již prošly včasnou intervencí, ale také děti, jimž byla stanovena diagnóza těsně před nástupem. Výjimkou však není ani to, že u některých dětí specifika v chování vyplynou až během jejich pobytu v MŠ. Děti s PAS mohou být zařazeny různou formou do jednotlivých MŠ samostatně zřízených pro děti se zdravotním postižením nebo do běžné MŠ. V jejich rámci se mohou děti s PAS vzdělávat ve formě individuální/skupinové integrace, v MŠ samostatně zřízených pro žáky se zdravotním postižením nebo také kombinací uvedených forem (Čadilová, 2012).

Čadilová (2012) pak také uvádí, že mnoho dětí s PAS není připravených v šesti letech zahájit plnění povinné školní docházky, což vede k odkladu školní docházky. Děti s PAS mohou být také zařazeny i do přípravného stupně, který je zřízen při ZŠ speciální, pokud je tato třída koncipována jako třída pro děti s PAS a sejde se v daný rok skupina dětí s PAS s odpovídajícím stupněm sociálních a komunikačních dovedností.

V rámci základního vzdělávání pak je u dítěte s PAS základem pro dosažení úspěchu adekvátní informovanost pedagogů, vedení škol, rodiny a poradenského pracoviště. Možností je také plnění povinné školní docházky ve formě individuálního vzdělávání. Žáci s PAS se mohou samozřejmě vzdělávat následně také v rámci středního vzdělávání, kdy mají již zpravidla stanovenou diagnózu a byli integrováni do speciálního vzdělávání. Základem se stává správný a promyšlený výběr střední školy. Přesto však menšina žáků s PAS pravděpodobně střední vzdělávání absolvovat nebude vzhledem k míře handicapu a tito jedinci často přecházejí do chráněných dílen nebo stacionářů. (Šporclová, 2018).

2 Speciální pedagog

2.1 Školní speciální pedagog

Kucharská a kol. (2013) zmiňuje z odborných činností ty oblasti, které školní speciální pedagog poskytuje školským poradenským zařízením. Uvedeme si několik aktivit, jež školní speciální pedagog vykonává, například dohlíží na soulad speciálněpedagogického poradenství na škole, organizuje a připravuje podmínky a vhodné situace pro inkluzi dětí se SVP v kooperaci s jinými odborníky. Posuzuje konkrétní integraci dítěte postupně a v pravidelných intervalech. Má na starosti činnosti speciálněpedagogické diagnostiky. Kontroluje, a napomáhá v utváření individuálních vzdělávacích programů pro děti s SVP.

Slowík (2016) uvádí, že z hlediska speciální pedagogiky školní speciální pedagog napomáhá uskutečňovat a plánovat kroky směřované ke kvalitnější práci ve vzdělávání. Dává ve škole pedagogickým pracovníkům odborné rady ze speciální pedagogiky, pomáhá jim se správnými technikami při vyučování, poskytuje pomoc a jejich uvedení do praxe. Dohlíží na souhru mezi SPC a jinými specializovaně zaměřenými pracovišti. Rodině dětí je poskytnuto individuální poradenství i konzultace. Jako pracovník v poradenství respektuje etický kodex. (Kucharská a kol., 2013; Slowík 2016).

2.2 Vzdělání a činnost speciálního pedagoga

Charakter úloh, které vykonává školní speciální pedagog ve škole, je různý. Mimo stálých činností, které vykonává, má také aktivity, které jsou obsáhlé a odlišně zaměřené. Jsou však podmíněny typem a požadavky školy, na které speciální pedagog působí. Slowík (2016) je toho názoru, že v běžné škole se tyto pracovníci spíše zaměřují a věnují dětem, u kterých hrozí vznik SVP, kdežto ve speciální škole se speciální pedagog zaměřuje hlavně na aktivitu k co největšímu užítku u žáků se zdravotním postižením, nebo případně dětem, které mají dočasné problémy ve vzdělání.

Podmínkou pro výkon činnosti školního speciálního pedagoga je splnění kvalifikačních předpokladů pro danou pozici podle platného zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících. Je možné, aby byla kvalifikace získána vysokoškolským vzděláním v akreditovaném magisterském studijním programu zaměřeném na speciální pedagogiku a přípravu učitelů základních/středních škol. V souladu se zákonem o pedagogických pracovnících musí být speciální pedagog absolventem magisterského studijního programu v oblasti pedagogických věd:

„a) zaměřeného na speciální pedagogiku, kde je zahrnut studijní program Speciální pedagogika (všechny studijní obory). Na starších diplomech může být uvedeno Učitelství pro školy pro mládež vyžadující zvláštní péči, Vychovatelství pro školy pro mládež vyžadující zvláštní péči, Vychovatelství osob vyžadujících zvláštní péči, Vychovatelství pro speciální zařízení, Učitelství pro speciální školy, Integrované studium speciální pedagogiky – učitelství na speciálních školách.

b) zaměřeného na pedagogiku předškolního věku nebo na přípravu učitelů základní školy nebo na přípravu učitelů všeobecně-vzdělávacích předmětů střední školy nebo na přípravu vychovatelů a doplňujícím studiem k rozšíření odborné kvalifikace uskutečňovaném vysokou školou v délce trvání nejméně 350 hodin.

c) studijní obor pedagogika a doplňujícím studiem k rozšíření odborné kvalifikace uskutečňovaném vysokou školou v délce trvání nejméně 350 hodin.“ (Zákon pro lidi.cz, 2024a). (OPERAČNÍ PROGRAM JAN AMOS KOMENSKÝ, 2022).

Možností pro získání kvalifikace speciálního pedagoga v rámci celoživotního vzdělávání pak je podle získaných informací absolvování „Doplňujícího studia k rozšíření odborné kvalifikace“ ve smyslu ustanovení § 6a platné vyhlášky č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků. Některé vzdělávací instituce uvádějí na osvědčení tento odkaz na konkrétní paragraf vyhlášky, nicméně není povinností takto přesně specifikovat doplňující studium.

Pokud však na certifikátu není uveden tento přesný odkaz na paragraf vyhlášky, nemusí se jednat o odpovídající typ doplňujícího studia (OPERAČNÍ PROGRAM JAN AMOS KOMENSKÝ, 2022).

2.3 Speciálněpedagogická centra a jiné instituce na pomoc jedincům s PAS

Speciálněpedagogická centra (SPC) jsou školskými účelovými zařízeními, která vznikla na počátku 90. let 20. století v naší zemi jako součást speciálních MŠ a speciálních škol, případně pak jako samostatné školské účelové zařízení. V jejich rámci je zajišťována speciálně pedagogická a psychologická péče pro děti, mládež, respektive žáky a studenty se zdravotním postižením. Takové zařízení je navíc diferencováno s ohledem na typ postižení, případně pak je určeno osobám s více vadami souběžně. V rámci SPC je prováděno vyhledávání, speciálněpedagogická a psychologická diagnostika osob zdravotně postižených, zajišťovány jsou pro tyto osoby také ambulantně poradenské, terapeutické a metodické činnosti, které mohou být poskytovány dále také rodičům těchto dětí a pedagogickým pracovníkům (Kroupová, 2016). Změny v Zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozměňovacích návrhů uvedených v různých zákonech, jsou následující: Do § 116 se přidávají nové odstavce 2 až 6.

Odstavec 4 určuje, že poradna poskytuje metodické vedení pro zajištění poradenských služeb základním školám v určeném obvodu, s výjimkou určitých typů škol. Odstavec 5 popisuje speciálně pedagogické centrum a jeho poskytování poradenských služeb pro děti s různými typy postižení. Odstavec 6 stanoví, že speciálně pedagogické centrum poskytuje poradenské služby dětem z určitých typů škol pouze v rámci diagnostické péče a může poskytovat přímé speciálně pedagogické a psychologické intervence.

Tyto změny jsou zaměřeny na specifikaci a regulaci služeb poskytovaných poradenskými zařízeními v oblasti vzdělávání, zejména pro děti s různými druhy postižení. (Zákony pro lidi,cz, 2024 b)

NAUTIS

Národní ústav pro autismus (NAUTIS) je státní nezisková organizace, která vznikla v roce 2003. Poskytuje psychologické, psychiatrické, sociální a vzdělávací služby. Toto poradenské středisko působí celorepublikově a lidem s poruchou autistického spektra poskytuje největší nabídku služeb v České republice. Mezi služby, jež nabízí lidem s poruchou autistického spektra a jejich rodinám patří následující: diagnostika, sociální služby, odborné programy ze sociální a vzdělávací oblasti pro osoby s PAS, vzdělávání pro odborníky (psycholog, lékař pedagog), a dále provádí osvětu laické i odborné veřejnosti (APLA, Praha a kol., 2023).

Od počátku svého vzniku ustanovila dva základní pilíře činností:

- Podpora systematickou a komplexní odbornou pomoc lidem s poruchami autistického spektra,
- Spoluvytvářet podmínky pro všestrannou a konkrétní podporu jejich rodin (APLA, Praha a kol., 2023).

ABC

ABC o.p.s. je nestátní neziskovou organizací poskytující služby pro děti s poruchou autistického spektra. Organizace se snaží pomáhat rodinám s těmito dětmi podporuje je, nabízí přátelské setkání, pomoc i cenné rady. Mezi jejich cíle patří například poskytování služeb pro rodiny s dětmi s PAS (individuální konzultace, skupiny rodičů), volnočasové aktivity pro děti s PAS, příměstské tábory, aktivity pro matky, jednorázové akce na dané téma (ABC.cz, 2023).

Další spolky:

ADAM

Tento spolek věnující se terapiím a volnočasovým aktivitám pro děti s PAS vznikl v roce 2010. Jeho zakladatelkou je Marie Gerdová a spolu se svým týmem odborníků se snaží co nejvíce podpořit děti s PAS a jejich rodiny. Snaží se jim co nejvíce pomoci a vytvořit pro ně takové podmínky, aby své těžké životní situace lépe zvládaly. Nabízí mnoho aktivit, jak pro děti, tak i pro jejich rodiče (Autistickedeti.cz, 2023).

Pro děti a mladistvé jsou to například kroužky různého zaměření pro rozvoj sociálních dovedností dětí s PAS, příměstské tábory, výlety s asistencí, dále pak také takzvané O.T.A. terapie (rodiče se na tomto výcviku naučí, jak správně stimulovat a podporovat své děti ve zvládání jejich základních životních potřeb). Pro rodiče jsou k dispozici relaxační pobyty, výlety, vzdělávací akce (semináře, workshopy), rodičovské skupiny s odborným vedením psychologa. (Autistickedeti.cz, 2023)

RAIN-MAN

„Tento spolek pracuje jako svépomocná skupina, sdružuje rodiče a odborníky tzv. pomáhajících profesí (tzn. pedagogy, vychovatele, ředitele speciálních mateřských, zvláštních, pomocných škol a sociálních zařízení, klinické i poradenské psychology, psychoterapeuty a sociální pracovníky), studenty ale i ty, kteří chtějí „jen“ přispět svými možnostmi lidem s poruchou autistického spektra ke zlepšení kvality jejich života.“ (RAIN MAN, 2020).

2.4 Spolupráce speciálního pedagoga a ostatních pedagogů

Také je vhodné se pozastavit u otázky spolupráce probíhající mezi speciálním pedagogem a ostatními pedagogy. Základní legislativa, která upravuje výchovně-vzdělávací podmínky pro žáky se SVP, a tedy také pro žáky s PAS, je zakotvena ve školském zákoně č. 561/2005 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání a ve vyhlášce MŠMT č. 27/2016 Sb. o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.

Kucharská a kol. (2013) zmiňuje, že vzájemná spolupráce mezi pedagogem a školním speciálním pedagogem je pro účinné působení a fungování speciálního pedagoga na škole nezbytnou součástí. Někdy to není vůbec jednoduché a ke vzájemné spolupráci nemusí vždy dojít. Tak v jako jiných skupinách ve společnosti, tak i ve škole vznikají určité řady pracovníků. Ty se pak méně či více podílejí na celkovém chodu a vedení školy. Pro speciálního pedagoga nemusí být vždy vůbec jednoduché se do kolektivu školy zapojit a měl by zůstat nestranným pozorovatelem. Naopak by se měl snažit získat své postavení v pedagogickém sboru a zapojovat se do veškerého dění na škole. Školní speciální pedagog v odborné pedagogické roli se vyjadřuje ke konkrétním problémům dítěte a zároveň dbá na dodržování etických a poradenských principů. Funguje zde také jako poradenský orgán pro učitele. Dle Kucharské a kol. (2013) bychom mohli učitele podle míry spolupráce rozdělit do dvou skupin: aktivní a pasivní (viz níže):

- **Aktivní učitel** – zkušený, profesně jistý, ochotný se vzdělávat, ochotně spolupracuje s odborníky, pátrá po možné nápravě, na první místo staví posun dítěte, až poté svůj profesní posun
- **Pasivní učitel** – obtížná spolupráce, vnitřní nejistota, neochota si tuto nejistotu přiznat

V druhém případě se školní speciální pedagog může nad chováním učitele zamyslet v širším kontextu, např. osobní problémy, školní atmosféra, přetíženost atd.

Náklonost ostatních učitelů je pro školního speciálního pedagoga velice důležitá. Mezi vhodné metody práce patří individuální konzultace, metodická setkání pedagogů zaměřená podle potřeb, která organizuje školní speciální pedagog. Projevuje iniciativu v oblasti vzdělávacích seminářů na dané téma ve škole i mimo ni. Kucharská a kol. (2013) jsou toho názoru, že úspěšná vzájemná spolupráce vzniká na základě celkového nastavení školy. A to jak podporou ze strany vedení, tak i atmosférou školního prostředí. (Kucharská a kol., 2013) „*Možnosti podpory učitelů můžeme vidět na úrovni obecné ve smyslu emoční podpory, sdílení, motivace, až po cílenou podporu ve smyslu metodického vedení, vzdělávání, realizace intervenčních opatření ve třídě i v podobě přímé práce s dítětem.*“ (Kucharská a kol., 2013, s. 62)

Praktický příklad spolupráce speciálního pedagoga s třídním učitelem a asistentem pedagoga popisuje například Tomková a kol. (2020), která uvádí, že v praktické rovině kupříkladu třídní učitel konzultuje se speciálním pedagogem, který provádí návštěvu jeho třídy, otázku celého kolektivu, ačkoliv se speciální pedagog více zaměřuje na ty žáky, které má v péči. V tomto ohledu může pomoci asistent pedagoga, který má denně možnost žáky poznávat. Speciální pedagog v praktické rovině kupříkladu může řešit s asistentem pedagoga žákovy výukové, sociální a osobnostní problémy, řešit mohou společně také spolupráci s rodiči. Kromě toho speciální pedagog v praktické rovině na asistenta pedagoga v některých případech může také delegovat svou činnost. Tomková a kol. (2020) dále uvádí, že na některých školách je v praxi jednou z rolí speciálního pedagoga také metodické vedení asistentů pedagoga. Proto také musí monitorovat a ošetřovat vztah učitele a asistenta pedagoga, musí je vnímat jako celek. Speciální pedagog se pak dostává do role vnějšího mediátora a mentora, který napomáhá najít v daném případě vhodné řešení situace.

Z Katalogu podpůrných opatření pak vyplývá, že školní speciální pedagog v rámci své činnosti mimo jiné spolupracuje se školskými poradenskými zařízeními a s dalšími institucemi a odbornými pracovníky ve prospěch žáka se speciálními vzdělávacími potřebami, kdy právě tato spolupráce představuje důležitou součást jeho činnosti. Dále se pak také speciální pedagog společně s dalšími pracovníky podílí na vytváření vzdělávacích plánů a programů školy s cílem rozšíření služeb a zkvalitnění péče o žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Dále jsou nedílnou součástí jeho činnosti také metodické činnosti pro pedagogy školy a jejich zavádění do výuky, kdy provádí u pedagogů také kdy instruktáže využívání speciálních pomůcek a didaktických materiálů a poskytuje jim pomoc a poradenství. Dále je v rámci jeho činnosti důležitá koordinace a metodické vedení pedagogických asistentů ve škole (Baslerová, 2023).

3 Rodina dítěte s PAS

V této kapitole také bude uvedena otázka rodiny dítěte s PAS. Zmíněn bude pohled rodičů na otázku života dítěte s PAS, dále pak role spolupráce probíhající mezi rodinou a školou, zmíněny budou i odborné postřehy pro rodiče, a také informace o PAS pro širokou veřejnost.

3.1 Pohled rodičů na život dítěte s PAS

Každý rodič chce pro své děti vždy jen to nejlepší. U dětí s poruchou autistického spektra si rodiče často nevědí rady, a neví, kam se obrátit pro pomoc či, o radu. Potřebují vedení, zjistit co nejvíce důležitých informací, aby co nejvíce svým dětem porozuměli. Často nabývají pocitu, že chování svých dětí, které je tak nápadně jiné, nemohou pochopit nikdy. (Prizant, Fields-Meyer, 2020)

„Vztah rodičů k dítěti se utváří již dlouho před narozením. Součástí rodičovství jsou velké plány do jeho budoucnosti, rodiče sní o lékařské kariéře, fotbalistovi, právníkovi, nadaném výtvarníkovi, úspěšné kadeřnici, pokračovateli ve firmě. Vzdušné zámky, které si staví každý rodič, se sdělením diagnózy a konstatováním, že se jedná o závažný handicap, hroutí. Náhlá prudká ztráta původního obrazu dítěte, očekávání problémů a pocit rodičovského selhání vyvolá šok.“ (Thorová, s. 407, 2016)

Mnoho rodičů se spoléhá na zkušenosti a odborné znalosti lidí, kteří jsou skutečnými odborníky a mají dostatečnou kvalifikaci v oblasti PAS. Prizant a Fields-Meyer (2020) ve své knize uvádí, že rodiče, kteří mají dítě s PAS staršího či dospělé věku, se shodují na názoru, že odborníků zabývajících se problematikou PAS je již v dnešní době dostatek. Ale rodič sám je a vždy bude tím nejlepším odborníkem. Má nadhled, je citlivý ke svému dítěti a k jeho potřebám. Je schopen vnímat sebemenší rozdíly v chování a vývoji svého dítěte, tak, jako nikdo jiný. Ví, kdy je zapotřebí zvolnit v různých činnostech, kdy je na místě dát si pauzu, či kdy je vhodný okamžik navazování kontaktu s druhými lidmi.

Rodiče nejlépe dokáží odhadnout co znamená určitý výraz v jejich obličeji, co vyvolalo jejich pláč nebo smích. I odborník je jen člověk a proto, že s dítětem není tak často v kontaktu, může si nevšimnout průlomových událostí a důležitých okamžiků v jeho životě. (Prizant, Fields-Meyer, 2020)

„Velmi rozsáhlá metaanalýza několika stovek epidemiologických studií PAS, zahrnující i studie publikované v lokálních jazycích, nenalezla důkazy, že by existovaly geografické rozdíly ve výskytu PAS nebo silný vliv etnických, kulturních či socioekonomických faktorů.“ (Hrdlička, 2020, s. 83)

Pro lepší porozumění poruchy autistického spektra je v tomto případě významným faktorem pokora. Prizant a Fields-Meyer (2020) tvrdí, že rodiče těchto dětí mají dosti shodné otázky směřující směrem k odborníkům pracujícím s jejich dětmi. Nejlépe tuto situaci vystihuje reakce matky dvacetiletého syna. Ta mu na to dopověděla: *„Nejvíce jsme si cenili lidí, kteří nás nikdy nesoudili, ale přidali se k nám na naší cestě.“* *Není možné lépe vyjádřit, co znamená „porozumět tomu“.* (Prizant, Fields-Meyer 2020, s. 142) Zjištění rodičů, že jejich dítě má PAS, je ze začátku vždy těžké a náročné. Nastávají změny v jejich společenském životě. Mají pocit úzkosti, samoty a separace od okolního světa, od svých příbuzných, kamarádů, kolegů, sousedů. Podstatné a důležité pro rodiče v této nové situaci je navazování kontaktů s lidmi, kteří mají podobné zkušenosti. Navzájem si porozumí, pochopí a budou se mezi sebou cítit uvolněně a příjemně. Společně strávený čas s komunitou lidí, jim dodává odvahu a motivaci v další podpoře svých dětí s touto poruchou.

Čapek (2013) je toho názoru, že někteří rodiče si uvědomují, co jim tato setkání přináší, jiní ovšem tento přínos zatím neobjevili. Ve své publikaci konstatuje, že je důležité vyhledat společnost lidí, kteří se navzájem nesoudí, pomáhají si a navzájem se tolerují.

Nemusí to být však vždy jednoduché. Přeci jen každý člověk s poruchou autistického spektra je na jiné vývojové úrovni, má odlišné schopnosti a rozhoduje zde i věk.

Příbuzní a přátelé v okolí rodiny mohou mít nepříjemné pocity se setkáním s dítětem s PAS. Proč? Protože je tato situace pro ně nová, neví, jak se zachovat, jak na dítě reagovat. Obzvláště prarodiče, strýcové či tety nedokáží dítěti s PAS porozumět. Mohou začít negativně posuzovat výchovu rodičů, dávat nevyžádané rady a podobně. (Čapek, 2013)

Porozumění dítěti s PAS

Dle Prizanta a Fields-Meyera (2020) k nejdůležitějším vlastnostem, které by pedagogové i rodiče dětí s poruchou autistického spektra měli mít společné, patří:

- **Empatie** – snaží se na svět dívat očima dítěte s PAS, jak na něj nahlíží a vnímá vše kolem sebe, důraz je kladen na pochopení chování dítěte a jemu věnovanou pozornost.
- **Lidský faktor** – nesnaží se vysvětlovat každou reakci a chování v případě jedince s PAS, spíše hledají jeho příčiny.
- **Citlivost** – lidé, kteří „tomu porozuměli“ se dokáží vcítit do emocí a potřeb dítěte s PAS. Dokáží zachytit určité signály, které mohou být navenek dosti nápadné např. vyhýbání se očnímu kontaktu, neklidné pohyby a kývání těla. Měly by to být jasné signály jeho rozrušení.
- **Sdílená kontrola** – tzn. nad veškerými činnostmi, které dítě vykonává by měli mít dohled rodiče i odborníci (učitel, terapeut). Dítě však daleko více ocení, má-li samo částečnou kontrolu nad svými zálibami a povinnostmi.
- **Humor** – je mnohem důležitější snažit udržet si smysl pro humor, nadhled nad vším, co dítě udělá, řekne nebo u situací, v nichž se ocitne.
- **Důvěra** – naslouchání je tím nejlepším nástrojem k vybudování důvěry již od prvopočátku vzájemné spolupráce, podstatné je být celé rodině partnery a oporou (Prizant, Fields-Meyer 2020).

Jak už bylo řečeno v publikaci Rabušicové a kol. (2004), rodiče téměř vždy patří mezi osoby, které znají své dítě nejlépe.

Rodiče by měli mít z odborníka pocit, že respektuje jejich názory a váží si jejich veškerých postřehů a poznatků. Odborník by se měl snažit co nejvíce spolupracovat s rodiči, mít společný záměr a cíl při jakémkoli novém zjištění v diagnóze dítěte, a hledat na dítěti jeho silné stránky, které by hlavně mohly být důležité pro jeho budoucí život. Pro dítě je důležité mít kolem sebe kolektiv lidí, kteří jsou ochotni mu pomáhat v jeho dalším růstu, hledat na dítěti jeho silné stránky, které by mohly být důležité pro jeho další vývoj, a hlavně jej ve všem podporovat. Je důležité, aby pedagogové i odborníci přistupovali ke každému dítěti s PAS individuálně, budovali vzájemnou důvěru a jejich spolupráce sloužila všem zúčastněným osobám (Opatrně s básněním: komunikace s dětmi s poruchou autistického spektra,2024).

3.2 Význam spolupráce mezi rodinou a školou

Čapek (2013) považuje za důležitý předpoklad kladných vztahů mezi rodičem a pedagogem přátelskou komunikaci. Na jejímž základě je rozvíjena spolupráce mezi rodinou a školou. Spolupráce mezi pedagogy a rodiči však vždy nemusí být příznivá. Mezi požadavky školy, jež vyžaduje po rodičích patří: komunikace škola – rodič, plnění rodičovských povinností spolupráce rodičů při domácí přípravě, spolupráce rodičů při rozhodování o záležitostech školy, zapojení do školní komunity, zapojení rodičů jako dobrovolníků do činností školy

Spoluúčast mezi rodinou a školou je vyhovující, pokud mezi rodiči a pedagogy panuje důvěra a otevřenost. Dále pak jestliže učitelé pravidelně informují rodiče o pokrocích jejich dítěte, rodiče mají možnost podílet se na školním životě, pedagog chrání soukromí rodiny atd. (Šedřová, Čiháček in Rabušicová a kol., 2004). Rodič ve vztahu ke škole zaujímá roli partnera i klienta. Na základě toho si škola klade za cíl, vytvořit školní komunitu složenou z učitelů, žáků, vedení školy, školního personálu a rodičů.

Pokud se rodič spolupodílí při plánování různých akcí školy, spolupráce s pedagogem funguje na základě partnerství. Ze strany pedagoga by měli být rodiče dostatečně informováni o svém dítěti z hlediska prospívání i jeho individuálních pokrocích. Tím pedagog přispívá k úspěšnějšímu výchovně vzdělávacímu procesu. Negativní postoj pedagoga, v některých případech i jeho nezájem na vzdělávání dítěte, může ohrozit vzájemnou spolupráci s rodiči. Pokud ale mezi rodiči a školou funguje oboustranná spolupráce, zpětná vazba a společný cíl, dochází k rozvoji dobrých vztahů i k rozvoji pozitivního školního klimatu. (Čapek, 2013).

Komunikace rodina a pedagog

Často se stává, že vztah mezi rodinou a školou bývá problematický, a to z důvodu, že rodiče namísto toho, aby byli pedagogovi nápomocni jednají v rozporu s jeho úsilím. Feřtek (2011) například považuje školu za službu. Může se stát, že toho rodiče zneužívají, pedagoga příliš úkolují, vyžadují souhlas se všemi jejich požadavky nebo mají pocit, že jim učitel musí vždy vyhovět. V tomto případě je na pedagogovi, aby si stanovil hranice dialogu. Jeho povinností není být rodiči vždy k dispozici. Je dobré si předem dohodnout čas schůzky, protože jak pedagog, tak i rodič jsou jinak pracovní vytíženi. Formu kontaktu můžeme rozdělit na bezprostřední styk (setkání tváří v tvář) a zprostředkovaný (telefonicky či využitím elektronické pošty). Většina rodičů preferuje styk zprostředkovaný, který lze označit jako nejméně vhodný způsob komunikace. Pedagogovi je pak zpráva od rodičů, a naopak přetlumočena jejich dítětem. To může vést ke zkreslování informací a k nedorozuměním. V dnešní době se školy snaží s rodiči navazovat spíše méně formální vztahy například přes akce školy (námětové besedy, výlety, besídky k různým ročním obdobím, pomoc při školních akcích apod.).

Všechny tyto akce se rodiče mohou dozvědět na schůzkách, webových stránkách, ve školním časopise či z klubu rodičů.

Podle Feřteka (2011) se pedagog dnes již snaží vymanit ze své nadřazené pozice, snaží se navázat co nej přátelštější a rovnocenný vztah s rodičem. Rodič je ten, kdo zná své dítě nejlépe. Pedagog se proto co nejvíce snaží z rozhovoru získat co nejvíce informací o dítěti. Zjišťuje, jak se dítě chová ve škole a doma, jaký má vztah s rodiči, popř. se sourozenci, dále ke kterému z rodičů má větší důvěru a věnuje mu více pozornosti. Během rozhovoru by se měl rodič cítit příjemně, neměl by nabýt dojmu, že jej někdo zkouší. V průběhu komunikace se obě strany snaží dodržovat nepsaná pravidla. Právě škola v roli odborníka iniciuje první vstřícný krok na cestě ke zlepšení vztahů mezi školou a rodinou. Případnou kritiku by si ani jeden z komunikačních partnerů neměl brát osobně. Naopak by se měli snažit vést nekonfliktní dialog a hledat vhodná východiska. „*Cílem je naučit se respektovat a být respektován*“ (Feřtek, 2011, s. 79).

3.3 Postřehy od odborníků pro rodiče

Prizant a Field-Meyer (2020) ve své knize vysvětlují, popisují, a poskytují užitečné postřehy o autistických dětech rodinám těchto dětí, tak i široké veřejnosti. Jejich cílem je přiblížit toto téma co nejvíce veřejnosti, aby lidé lépe pochopili děti s PAS a bylo pro ně snazší odpovědět si na mnoho otázek v souvislosti s touto problematikou. (Prizant, Field-Meyer 2020)

Prizant a Field-Meyer (2020) ve své publikaci píše, že někteří lidé se první zaměřují na zvládnání chování dítěte a až po té na oblast komunikace. Jsou rodiče, kteří o své dítě pečují a věnují se mu tak, jak nejlépe dovedou: Najdou se však i takoví, kteří se nesnaží pochopit jeho chování, nesnaží se dívat na svět jeho očima, pozorně mu nenaslouchají. Většinou se spíše pokouší jen řešit problémy spojené s poruchou autistického spektra.

Prizant a Field-Meyer (2020) jsou toho názoru, že rodiče by měli ke svému dítěti s PAS být empatictí, s lidský přístupem a neopomíjet jeho potřeby a touhy. Měli by tedy respektovat celou jeho osobnost.

Naslouchání, pozornost a zaměření na otázky typu proč? jsou důležitými prvními kroky na cestě k porozumění dítěti s poruchou autistického spektra. Ty nejcennější a užitečné informace, často přicházejí od ostatních matek a otců, kteří si touto životní zkušeností prošli na vlastní kůži. (Čadilová, Žampachová, 2013)

3.4 Informace o PAS pro širokou veřejnost

Hrdlička (2020) poukazuje na nejčastější zdroje informací o problematice PAS. v roce 1999 v Británii byla nejčastějším zdrojem informací pro rodiče komunikace s odborníky (lékaři, terapeuti), s ostatními rodiči a s neziskovými organizacemi. Naopak v USA roku 2005 byly pro rodiče nejčastějším zdrojem informací odborné knihy (88 %), dále internet (86 %) a nakonec poznatky od jiných rodičů (72 %). V letech 2012-2016 se v České republice uskutečnil výzkum, jehož hlavním předmětem tématu byla otázka na rodiče dětí s PAS, jaké zdroje informací o PAS využívají? (Hrdlička, 2020) Posbíralo se 120 vyplněných dotazníků klinicky vyšetřených dětí, „specifickými diagnostickými nástroji *Autism Diagnostic Observation Schedule anebo Autism Diagnosti Interview-Revised*. V naprosté většině případů vyplnily dotazníky matky. Nejčastěji se jednalo o internet (81,7 %), psychologa (48,3 %) a knihy (46,7 %), zatímco konzultace s lékaři se umístily až na dalších místech žebříčku (dětský psychiatr 43,3 %, praktičtí pediatři 21,7 %).“ (Hrdlička, 2020, s .79)

Pediatr je odborník, který tráví s dítětem a rodiči dostatečné množství času. Měl by fungovat jako jeden ze základních zdrojů informací pro další odbornou pomoc, kterou může být např. psychiatricko-psychologické vyšetření.

Posledním zdrojem informací v České republice byli rodiče a rodinní příslušníci (14,2 %). Rodiče v České republice se projeví velice aktivně ve sbírání informací, zvláště matky: 95 % se informovalo o otázce PAS ještě před potvrzením diagnózy. Dle Hrdličky (2020) si nemůžeme na internetových stránkách být nikdy stoprocentně jistí, že zde najdeme spolehlivé a kvalitní informace, tak jako v odborné literatuře.

Strunecká (2016) poukazuje na to, že děti s poruchou autistického spektra vnímají svět kolem sebe jiným odlišným způsobem než ostatní intaktní populace (lidé bez jakéhokoli zdravotního postižení). Všimají si kolem sebe mnohem více různých detailů, které intaktní lidé, často přehlížejí. Proto by je také měli více respektovat, vážit si jich, neponižovat a nesrážet jejich důstojnost. Notbohm (2021) konstatuje, že bychom všechny znalosti o PAS, které jsme doposud načerpali, měli neustále dostávat do povědomí široké veřejnosti.

Také některé další zdroje se již v minulosti zabývaly otázkou spolupráce probíhající mezi pedagogy a rodiči dětí s PAS. Například Ransdorfová (2016) v rámci svého výzkumu zjistila, že tato spolupráce je skutečně důležitá a uvedla, že tato spolupráce je důležitá zejména proto, že rodiče jsou za rozvoj dítěte odpovědní a mají právo podílet se jeho na vzdělávání. Také přinášejí hodnotnou zkušenost, díky čemuž se stávají v tomto procesu partnery pedagogů. Rodiče mají s dítětem zkušenosti a znají jeho specifické potřeby, proto by měli být považováni za největší znalce. Rodiče a učitele kromě toho spojuje společný cíl výuky, kdy se snaží pomoci dítěti k dosažení optimální nezávislosti a adaptace v prostředí. K dosažení cíle mohou udělat odlišné kroky, které by se vždy měly vzájemně doplňovat. Za velmi důležitou formu spolupráce rodičů dítěte s PAS a pedagogů pak autorka označuje pravidelná osobní setkávání (Ransdorfová, 2016).

V tomto směru Ransdorfovou doplňuje také Čapek (2013), který dodává, že spolupráce učitelů s rodiči žáka s PAS podporuje vzájemnou důvěru, odbourává strach i předsudky a podporuje toleranci s hodnotovou orientací žáků.

Může velmi napomoci úspěchu dítěte při vzdělávání, podporuje jej při překonávání problémů a neochoty zapojovat se aktivně do výuky.

Dále například také Nováková (2022) ve svém výzkumu zjistila ústřední roli spolupráce nejen odborníků zodpovědných za výuku a vzdělání dětí s PAS, ale také rodiny dítěte s PAS. Autorka poukazuje na nutnost adekvátního vzdělávání pedagogů v problematice PAS, aby byli tito seznámeni důsledně s touto otázkou a byli schopni s dítětem s PAS správně pracovat. Autorka také uvádí, že zjistila, že tato spolupráce je v skutečně důležitá a napomáhá v praxi s dítětem s PAS pracovat a rozvíjet jeho oslabené stránky. Z jejího výzkumu přitom vyplynulo, že je stěžejní spolupráce probíhající mezi rodiči se školou, celým pedagogickým sborem a s poradenským pracovištěm, aby mohlo být dítě s PAS správně podporováno a rozvíjeno.

4 Cíl výzkumného šetření

Cílem praktické části je zmapování a analýza zkušeností speciálních pedagogů ve vzdělávání dětí s poruchou autistického spektra a možnosti spolupráce a komunikace s jejich rodiči.

Za účelem naplnění hlavního cíle výzkumné části této práce byl stanoven také dílčí cíl. Dílčím cílem praktické části je analýza zkušeností speciálních pedagogů s dítětem s PAS a zmapování toho, zda převládá funkční komunikace a spolupráce mezi rodiči a speciálním pedagogem, asistentem.

- Dílčí cíl 1: Zmapování a analýza zkušeností speciálních pedagogů a asistentů pedagoga s dítětem s PAS v rámci své praxe.
- Dílčí cíl 2: Analýza zkušeností speciálních pedagogů a asistentů pedagoga se zapojením rodičů žáků s PAS do dění a aktivit školy a posouzení míry jejich zájmu informovat se o výsledky vzdělávání svých dětí.
- Dílčí cíl 3: Analýza zkušeností speciálních pedagogů a asistentů pedagoga se spoluprací a komunikací s rodiči žáků s PAS a identifikace nedostatků, které v této oblasti panují.

Na základě výše uvedených dílčích cílů byly stanoveny následující výzkumné otázky:

- Jaké metody výuky a aktivity praktikují respondenti v případě žáků s PAS?
- Jak hodnotí respondenti úroveň komunikace a spolupráce s rodiči žáků s PAS?
- S jakými nedostatky se respondenti v rámci komunikace a spolupráce s rodiči žáků s PAS nejčastěji setkávají?
- Do jaké míry se rodiče žáků s PAS podle zkušeností respondentů účastní aktivit školy a projevují zájem o výsledky vzdělávání svých dětí?

4.1 Fenomenologický přístup jako výzkumná metoda: Zkušenosti speciálních pedagogů ve vzdělávání autistických dětí

V praktické části je zvolen kvalitativní výzkum. Cílem je zaměření na speciální pedagogy, jejich zkušenosti se vzděláváním autistických dětí, vzájemnou spoluprací a komunikací mezi speciálním pedagogem a rodiči dětí s PAS.

4.2 Výzkumné nástroje

Jako výzkumný nástroj při sběru dat byl zvolen polostrukturovaný rozhovor, který byl uskutečněn se 4 speciálními pedagogy a 7 asistenty pedagoga. Na základě předchozí rešerše byl vytvořen okruh otázek, které se týkaly daného tématu a byly předem připravené. Pedagogové volně odpovídali na otázky.

Rozhovor řadíme mezi nejpoužívanější metodu pro sběr dat. Člověk vede nestandardizované dotazování pomocí otevřených otázek. „*Prostřednictvím hloubkového rozhovoru jsou tedy zkoumáni členové určitého prostředí, určité specifické sociální skupiny s cílem získat stejné pochopení jednání událostí, jakým disponují členové dané skupiny.*“ (Švaříček, Šed'ová a kol., s. 159, 2007)

Cílem polostrukturovaného rozhovoru je získávání komplexních a detailních informací o jevu, který zkoumáme. Badatel se při rozhovoru snaží co nejvíce porozumět situacím tak, jak jim rozumějí sami aktéři. Největšími odborníky na sociální situace, které prožívají jsou samotní aktéři. Bryman (1998, in Švaříček, Šed'ová a kol., 2007, s.18) toto hledisko nazývá „pohled z perspektivy subjektu“, což můžeme chápat jako popisování všední reality a chápání chování v sociálním kontextu. Aktéři jsou zkoumáni ve svém přirozeném prostředí, kde dochází ke vzájemné spolupráci s badatelem. (Švaříček, Šed'ová a kol., 2007).

4.3 Charakteristika výzkumného vzorku respondentů

Vzorek respondentů je složen ze speciálních pedagogů a asistentů z MŠ a ZŠ Slezská diakonie Krnov. MŠ a ZŠ vznikly v létě roku 2011 po dohodě s vedením města (Speciální školy.cz,2024). V MŠ je nabízena individuální péče o děti s různým typem postižení. ZŠ je určena dětem se středně těžkým mentálním postižením, dětem s těžkým mentálním postižením a vícečetným postižením včetně poruch autistického spektra. Poskytnuta je jim rehabilitační péče a komplexní služby, díky kterým se zaměstnanci snaží rozvíjet schopnosti handicapovaných lidí, aby v životě obstáli. Aby mohli žít na plno, sdružovat se a setkávat se se svými přáteli.

Polostrukturovaných rozhovorů se zúčastnili čtyři speciální pedagogové, z toho dva pracují v MŠ speciální a dva v ZŠ speciální. Dále pak mezi účastníky patřilo také celkem sedm asistentů pedagoga, kdy čtyři pracují v ZŠ a tři v MŠ. Všichni podepsali informovaný souhlas s účastí ve polostrukturovaném rozhovoru. Níže uvedená tabulka 1 prezentuje složení respondentů z hlediska jejich věku, pohlaví, vzdělání a také délky praxe.

Povolání	Věk	Pohlaví	Vzdělání	Praxe
Pedagog v ZŠ	34	Žena	VŠ	9 let
Pedagog v ZŠ	25	Žena	VŠ	3 roky
AP v ZŠ	30	Žena	SŠ s maturitou	4 roky
AP v ZŠ	57	Žena	SŠ s maturitou	6 let
AP v ZŠ	53	Žena	SŠ s maturitou	33 let
AP v MŠ	47	Žena	VŠ	15 let
AP v MŠ	30	Žena	SŠ s maturitou	1 rok
Pedagog v MŠ	23	Žena	SŠ s maturitou	3 roky
AP v ZŠ	46	Žena	SŠ s maturitou	20 let
AP v MŠ	50	Žena	SŠ s maturitou	17 let
Pedagog v MŠ	38	Žena	SŠ s maturitou	4 roky

Tabulka 1 - Vzorek respondentů

Zdroj: vlastní zpracování

Z informací o pedagogických pracovnících je patrné, že v MŠ i ZŠ speciální pracují pouze ženy. Nejvíce respondentů (8) má středoškolské vzdělání s maturitou, 6 z nich pracuje na pozici asistenta pedagoga a 2 na pozici speciálního pedagoga. Jeden z pedagogů dokončuje poslední rok VŠ obor speciální pedagogika, druhý má absolvovaný kurz Speciální pedagogika v kostce. V tomto vzdělávacím kurzu respondent získal zkušenosti a znalosti na téma začleňování dětí s různým typem postižení do školního prostředí a kolektivu a kurz na výchovu a vzdělávání dětí s PAS.

Název kurzu IVP jako nástroj podpory žáků se SVP. Dva respondenti mají vysokoškolské vzdělání. V celkem 18 % případů převládá praxe do 10 let v zastoupení pedagogů i asistentů. Celkem 15 % respondentů má praxi delší než 10 let a zde převažují asistenti pedagoga. Jeden z respondentů má jako asistent pedagoga za sebou zatím první rok praxe, kromě toho má za sebou 10 let praxe jako canis terapeut.

4.4 Zpracování a postup při sběru získaných dat

Před započítáním sběru dat bylo nutné připravit seznam otázek, které budou následně předmětem rozhovoru. Bylo vypracováno 19 otázek pomocí kterých byl realizován sběr dat. Ten byl prováděn pomocí polostrukturovaného rozhovoru. Telefonicky byla zkontakována zástupkyně ředitele školy, která s výzkumem souhlasila a domluvila schůzku se speciálními pedagogy a asistenty. Před zahájením jsem respondentům krátce popsala, kterých stanovených dílčích cílů se dané téma rozhovoru bude týkat. Se všemi respondenty se však rozhovor nedal uskutečnit většinou z důvodu jejich časové vytíženosti. Otázky jim byly zaslány e-mailem. Písemnou formou rozhovoru odpověděl 1 speciální pedagog a 4 asistenti pedagoga.

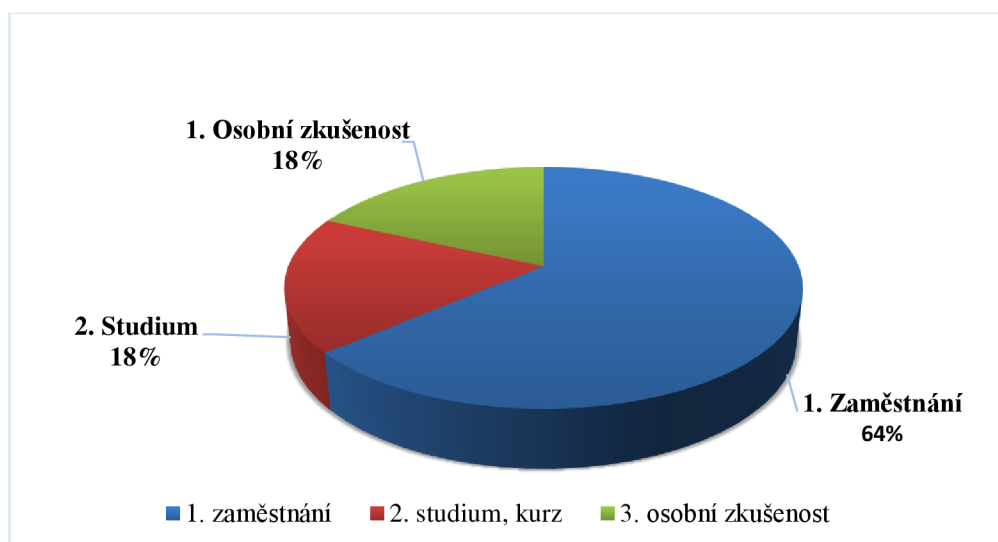
Celkem analýzy sběru dat se účastnilo 11 respondentů, tedy 4 speciální pedagogové a 7 asistentů pedagoga. Z toho proběhlo 6 rozhovorů, které byly nahrány na diktafon a následně pak přepsány do písemné podoby. Ostatní respondenti zaslali své odpovědi e-mailem. Přepisy jednotlivých rozhovorů jsou součástí příloh této bakalářské práce. Po získání veškerých dat byla tato data následně analyzována za účelem jejich další interpretace, která je součástí kapitoly 5 této bakalářské práce. Tato interpretace je doplněna pro zvýšení názornosti o související grafické výstupy.

4.5 Výsledky výzkumného šetření

V následující kapitole bakalářské práce budou detailně prezentovány výsledky, jež byly získány na základě provedeného výzkumného šetření. Interpretace výsledků bude pro přehlednost provedena s ohledem na jednotlivé dílčí cíle, které byly v rámci zpracování této práce stanoveny.

4.6 Dílčí cíl 1 Zkušenosti respondentů s žáky s PAS

Otázka č. 1 zjišťovala, kdy a kde se speciální pedagog a asistent pedagoga setkal poprvé s dítětem s PAS. Z grafu č. 1 lze vypočítat, že sedm respondentů poprvé přišlo do kontaktu s poruchou autistického spektra při svém zaměstnání (67 %).

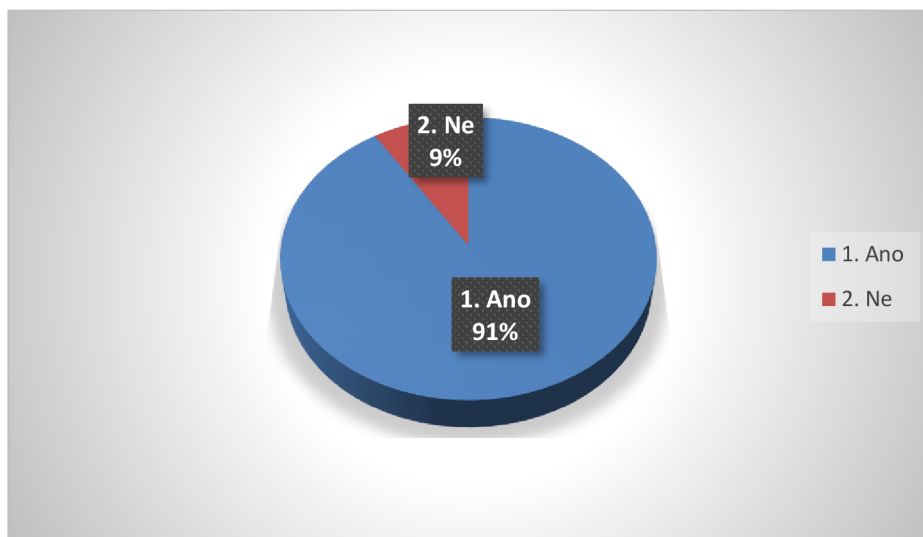

Graf 1: Prvotní zkušenost s PAS

Zdroj: vlastní zpracování

Z výše uvedeného grafu lze vypočítat, že nejvíce respondentů poprvé přišlo do kontaktu s otázkou poruchy autistického spektra v rámci svého zaměstnání (64 %). Procentuálně stejně na tom byli 4 pedagogičtí pracovníci. Dva se poprvé setkali s problematikou poruch autistického spektra během svého studia a dva z nich i v osobním životě. Jeden z pedagogů má dítě s PAS se středně těžkou mentální retardací. Dále bylo také

zjišťováno, zda respondenti absolvovali konkrétní vzdělávací kurzy, či studium na výchovu a vzdělávání dětí s poruchou autistického spektra. Výsledky ukazuje níže uvedený graf 2.

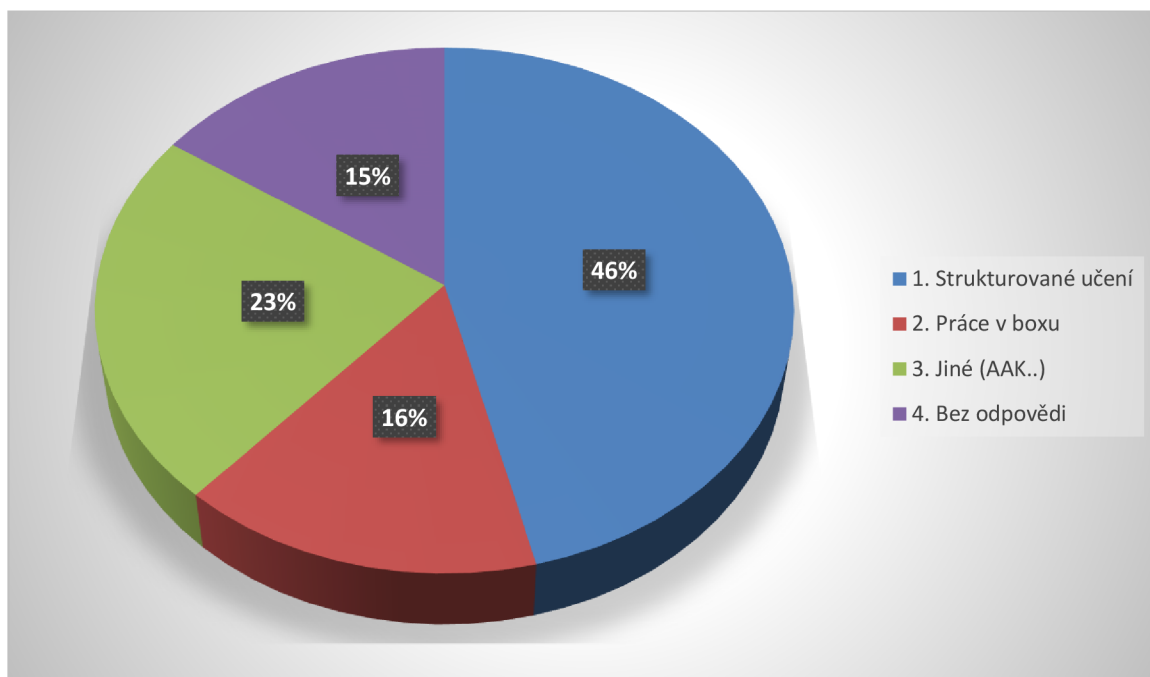
Graf 2: Absolvování kurzů a studia zaměřeného na vzdělávání žáků s PAS

Zdroj: vlastní zpracování

Podle grafu 2 většina respondentů (91 %) má absolvované kurzy, pouze jeden (9 %) nemá žádný kurz specializovaný na PAS a jeden speciální pedagog v MŠ absolvoval pouze přednášky a semináře během studia na VŠ.

Respondentům, kteří jistou podobu vzdělávání v tomto směru absolvovali, byla pokládána také otázka, o jakou konkrétní formu vzdělávání se v jejich případě jednalo. Mezi nejtypičtější kurz, který byl zaznamenán během rozhovoru a na základě písemně zaslaných odpovědí, patřil kurz zaměřený na komunikaci u dětí s PAS. Pět pedagogických pracovníků uvedlo název společně absolvovaného kurzu: Efektivní výchova a vzdělávání dětí s autismem, který se uskutečnil v Opavě a byl realizovaný CTA. Dále pak mezi absolvované kurzy patřily také kurzy orientované na všeobecné znalosti o PAS, kurz s názvem Diagnostika PAS, AAK, Didaktické pomůcky pro autisty, také byl zmíněn kurz s názvem Vzdělávání a výchova dětí s PAS v MŠ.

Otázka č. 4 měla za úkol zjistit, jaké služby jsou dětem s poruchami autistického spektra v dané MŠ nebo ZŠ nabízeny. Získané výsledky prezentuje níže uvedený graf 3.

Graf 3: Služby poskytované dětem s PAS

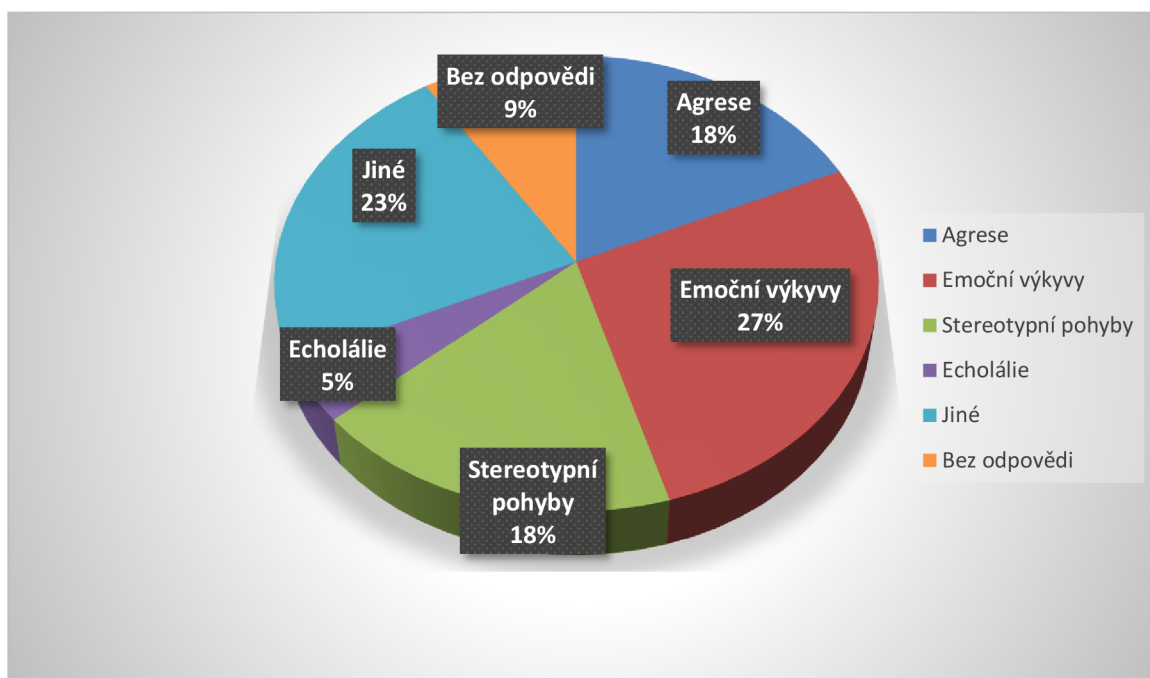
Zdroj: vlastní zpracování

Výsledky tedy ukazují, že v rámci této otázky respondenti zmiňovali zejména strukturované učení (46 % respondentů), dále pak jiné (23 %), práce v boxu (16 %), celkem 15 % respondentů pak na tuto otázku neodpovědělo. Opakovaně se v této otázce také objevovala odpověď, že je poskytována canisterapie, muzikoterapie, vodní terapie, případně pak také terapie Snoezelen.

U otázky č. 5 bylo zkoumáno, jakou z metod výuky u žáků považují respondenti za neefektivnější. V tomto případě se celkem 46 % pedagogických pracovníků shodlo, že za dobu jejich praxe patří strukturované učení k neefektivnější metodě výuky. Na tuto otázku odpověděli všichni speciální pedagogové a jeden asistent. Ostatní na tuto otázku neodpověděli, protože metody výuky u dětí s PAS nepoužívají, jeden z dotazovaných asistentů odpověděl, že toto je v kompetenci pedagoga. Během rozhovoru byly zaznamenány i jiné odpovědi. Mezi metody výuky, se kterými mají pedagogové dobré zkušenosti patří globální čtení, znak do řeči a individuální místnost, ve které je dítě s poruchou autistického spektra klidnější a lépe se mu pracuje.

Jak tedy bylo zjištěno, v obou zařízeních používají naprosto stejné aktivity pro děti s poruchami autistického spektra. Mezi ně patří 2 x týdně canisterapie, mšuzikoterapie, jednou týdně děti z MŠ i ZŠ navštěvují vířivku (Hubbard) na uvolnění svalů. Jednou týdně dochází do místní solné jeskyně a využívají také Snoezelen místnost, stimulační pomůcky a hračky.

Další otázka šetření se zaměřovala na to, s jakými typickými projevy se respondenti v praxi u dětí s PAS setkávají. Se zjištěnými výsledky seznamuje níže uvedený graf 4.

Graf 4: Nejčastější projevy u dětí s PAS

Zdroj: vlastní zpracování

Podle grafu 4 tedy se celkem 27 % oslovených pedagogických pracovníků nejvíce setkává u dětí s diagnózou PAS s emocionálními výkyvy. Dochází u nich ke střídání pozitivních i negativních emocí. Jak lze vyčíst dále z grafu č. 4, druhým nejčastějším projevem u dětí s PAS jsou podle respondentů také některé jiné (neuvedené) projevy (23 %). Mezi odpovědi patřila uzavřenost, nesoustředěnost, nezájem o jakoukoli činnost, neverbální komunikace (23 %). Podle čtyř respondentů (18 %) jsou stereotypní pohyby dalším typickým projevem u dětí na spektru. Překvapivě pouze jeden speciální pedagog uvedl jako další z projevů v praxi echolálii, která se dle Thorové (2016) vyskytuje až v 75 % případů u lidí s diagnózou poruchy autistického spektra.

Na otázku č. 7 většina respondentů odpověděla stejně, a to tak, že děti s poruchami autistického spektra nenavštěvují v jejich domácím prostředí. Pouze jeden z respondentů AP z mateřské školy odpověděl, že děti s poruchou autistického spektra navštěvuje v jejich domácím prostředí v rámci přátelského setkání po domluvě s některými rodiči, kteří mají zájem. Asistent pedagoga při rozhovoru tuto otázku ještě doplnil, že některým rodinám s dítětem s PAS daleko více vyhovuje osobní schůzka v jejich domácím prostředí, pokud jsou pedagog či asistent ochotni tuto službu poskytnout. Rodič se tak daleko lépe uvolní, otevře

a je nakloněn i citlivým tématům ohledně jejich dítěte. Tento respondent je velice nakloněn osobním schůzkám v rodinách dětí s PAS, je to pro něj obrovský přínos do praxe. Vidí jak se dítě i rodič chová v domácím prostředí, jak reagují na určité změny či situace. Tím lépe se pak dokáží mezi sebou domluvit na pravidlech a v podstatě na všem v co největší prospěch dítěte s poruchou autistického spektra. Což by podle respondenta (asistenta pedagoga) mělo být hlavní prioritou a cílem, aby bylo možné nacházet ve vztahu mezi pedagogem, asistentem pedagoga a rodičem žáka s PAS společnou řeč, domlouvat se na dalších krocích ve vzdělávání a výchově jejich dítěte.

V rámci otázky č. 8 bylo zkoumáno to, zda mají v praktické rovině respondenti možnosti nahlédnout do běžného života dětí. V rámci této otázky se všichni speciální pedagogové i asistenti pedagoga shodli, že rodiče mají možnost nahlédnout do běžného života jejich školy, a to konkrétně v rámci vyučování nebo různých konaných akcí.

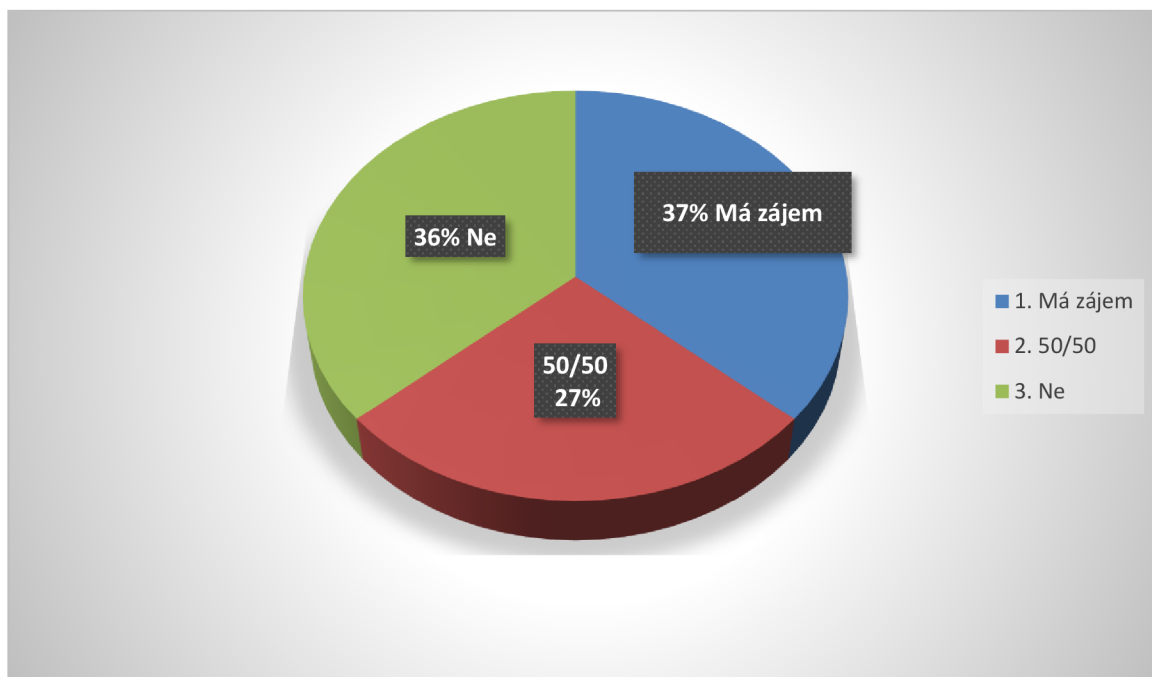
4.7 Dílčí cíl 2 Zkušenosti respondentů se zapojením rodičů do aktivit školy a jejich zájem informovat se o vzdělávání dětí

U otázek č. 9–11 bylo zjištěno, že se speciální pedagogové a asistenti z MŠ shodli na odpovědích a kladně hodnotili zájem rodičů průběžně se informovat o fungování jejich dítěte v MŠ a jejich účast na akcích školy. V ZŠ již takový zájem ze strany rodičů informovat se o vzdělávání a celkovém fungování jejich dítěte ve školním zařízení není.

Otázka č. 12 zkoumala to, jaká je procentuální účast rodičů na dni otevřených dveří, společných akcích, třídních schůzkách atd. Je zajímavé, že v tomto případě pedagogové v MŠ se v odpovědích neshodli a každý odpověděl na položenou otázku jinak. Naopak asistenti pedagoga se 100 % shodli, že rodiče se účastí různých akcí školy víc jak z 50 %. V ZŠ je to s odpověďmi úplně opačně než v MŠ.

Zde se shodli pedagogové a odpovědi asistentů se liší. Dva z nich vidí účast rodičů na 50 % a dva nad 50 %.

Otázka č. 13 zkoumala to, zda mají rodiče z vlastní iniciativy zájem o konání individuálních schůzek a konzultací. Výsledky jsou uvedeny v níže uvedeném grafu 5.

Graf 5: Zájem rodičů o individuální schůzky a konzultace

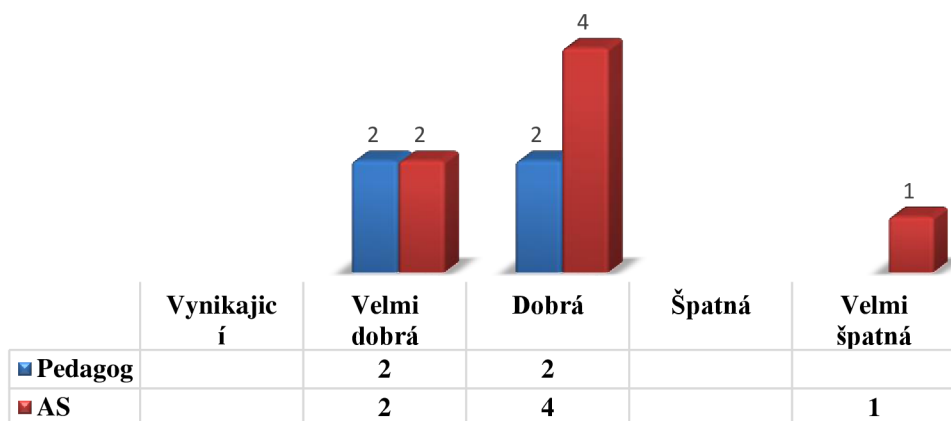
Zdroj: vlastní zpracování

Speciální pedagogové z MŠ uvedli na otázku č. 13 zcela rozdílné odpovědi. Každý z nich má ve své třídě jiné zkušenosti se zájmem rodičů o jejich děti. Jeden z nich má spíše negativní zkušenosti se zájmem o osobní individuální konzultace, které jsou téměř nulové. Druhý zase naopak hodnotí velice kladně zájem rodičů o prospěch a fungování jejich dítěte v MŠ.

4.8 Dílčí cíl 3 Zkušenosti respondentů se spoluprací a komunikací s rodiči žáků a identifikace nedostatků

Třetím dílčím cílem této práce byla analýza zkušeností respondentů se spoluprací a komunikací s rodiči žáků a identifikace případných nedostatků v tomto směru. Respondenti byli nejprve vyzváni k subjektivnímu ohodnocení kvality této spolupráce v rámci stupnice, jak ukazuje níže uvedený graf 6.

Graf 6: Hodnocení spolupráce s rodiči žáků s PAS

Zdroj: Vlastní zpracování

Podle grafu 6 je tedy tato spolupráce hodnocena velmi dobře, kdy celkem 4 respondenti ji hodnotili jako velmi dobrou, 6 respondentů jako dobrou a pouze jeden respondent tuto spolupráci hodnotil jako velmi špatnou.

Zkoumáno také bylo to, v čem nejčastěji spočívá vzájemná spolupráce. Většina respondentů (82 %) na tuto otázku odpověděla shodně tak, že nejčastěji spočívá tato spolupráce v předávání informací o dítěti a to jak, ze strany pedagogického pracovníka, tak ze strany rodičů. Snaží se o vytvoření podobných podmínek škola versus doma. Z rozhovorů bylo patrné, že většina rodičů má snahu a aktivně spolupracují s pedagogy, vzájemně se podporují. Informují pedagoga o chování jejich dítěte v domácím prostředí, o změně medikace, a mají zájem o to, jak si jejich dítěte vede v MŠ či ZŠ.

Dále také bylo během šetření zjišťováno, jak respondenti hodnotí úroveň komunikace s rodiči žáků s PAS. Výsledky ukazuje níže uvedený graf 7.

Komunikace s rodiči

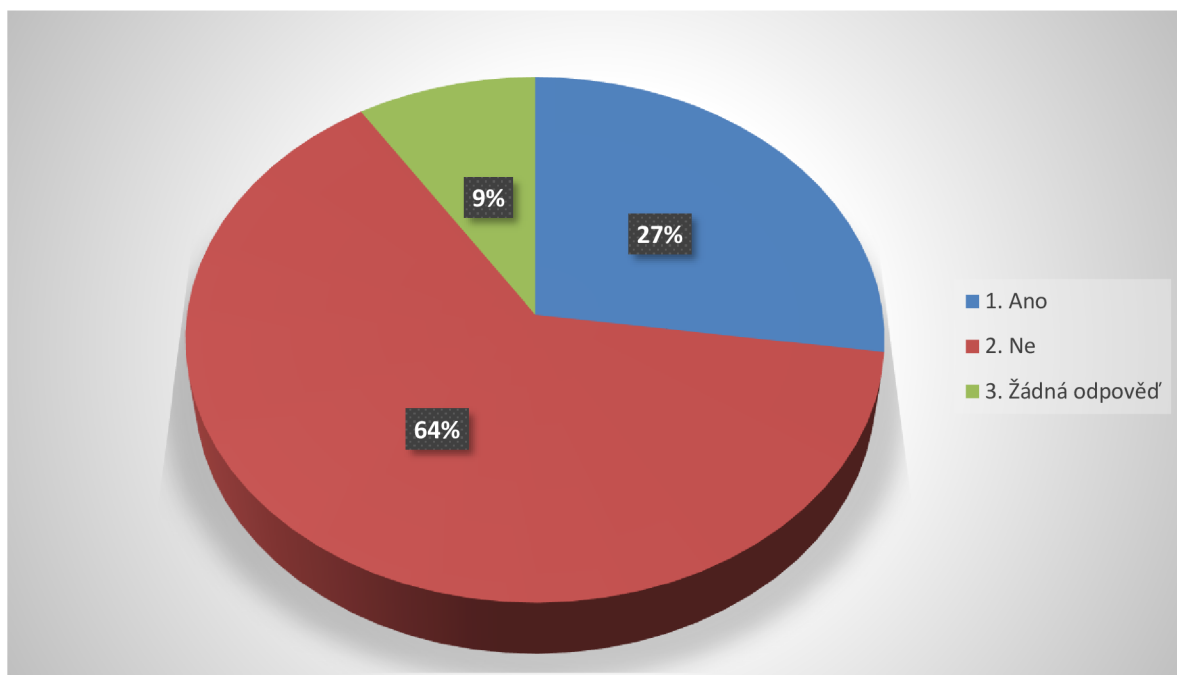

Graf 7: Komunikace s rodiči

Zdroj: vlastní zpracování

Z výše uvedeného grafu 8 otázku č. 15 hodnotilo 10 dotazovaných (91%) kladně. Ve vzájemné komunikaci s rodiči dětí s PAS nemají žádné zásadní problémy. Většinou se dokáží společně domluvit na všem důležitém, co se týká jejich dítěte. Jak je tedy patrné, v naprosté většině případů je komunikace s rodiči žáků s PAS hodnocena jako kvalitní, pouze jeden z respondentů ji označil jako špatnou. To je bezesporu velmi pozitivní zjištění. Respondent č. 1 (věk 25 let) přitom k této otázce doplnil následující odpověď: „*Někteří rodiče nemají zájem o informace týkající se jeho dítěte, potom je ta komunikace těžší a špatně se na tom něco mění. U některých rodičů je naopak komunikace velmi dobrá.*“ Respondent č. 2 (věk 34 let) uvedl tuto odpověď: „*S některými rodiči nemám moc příležitosti se potkat osobně. Někteří žáci jezdí s vozem, takže se s rodiči nevidíme. Chybí možnost každodenního informování. A bylo by dobré zapojit do komunikace více mobilní aplikace – WhatsApp či Messenger.*“

Dále byli respondenti také dotázáni na to, zda se v praxi setkávají s negativními reakcemi ze strany rodičů žáků s PAS, případně pak přímo s agresivními projevy v rámci komunikace s rodiči. Výsledky odpovědí respondentů prezentuje níže uvedený graf 9.

Graf 8: Negativní reakce a agrese ze strany rodičů

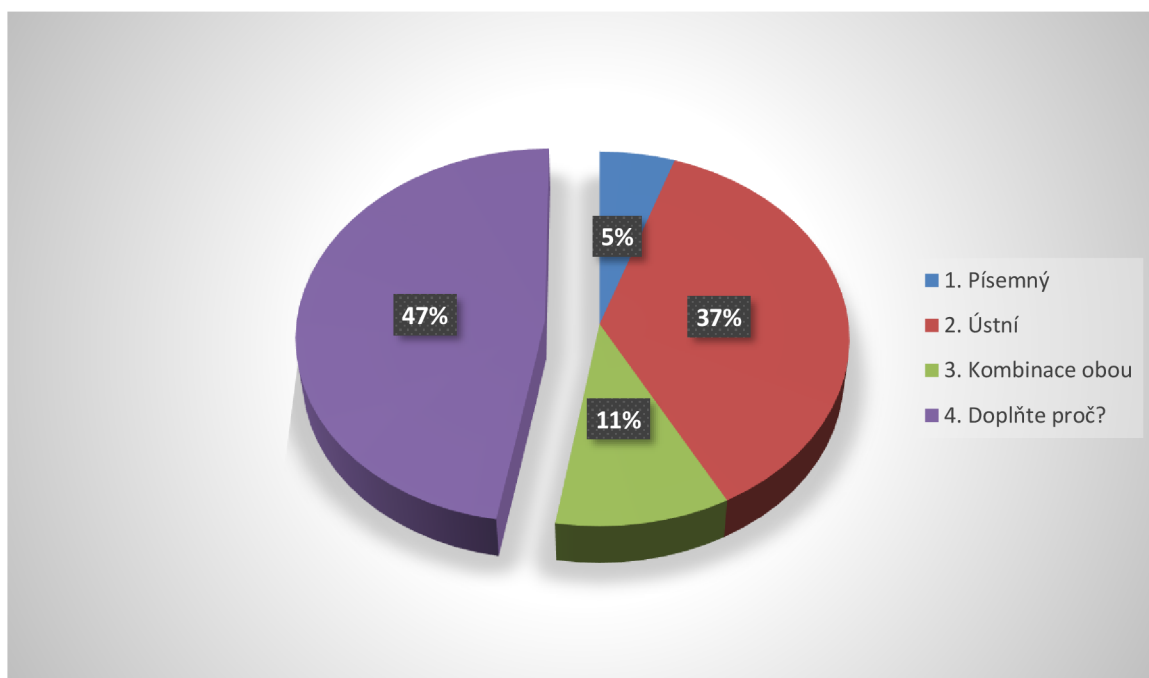
Zdroj: vlastní zpracování

64 % oslovených respondentů tedy podle získaných dat při rozhovoru odpovědělo, že v komunikaci s rodiči nemají žádné problémy. Zbýlý počet respondentů však na tuto otázku měl jiný názor. Celkem 27 % respondentů uznalo, že se příležitostně setkávají s určitými negativními reakcemi ze strany rodičů, kteří v některých případech nechtějí uznat skutečnost, jež se týká jejich potomka a jeho vzdělávání. Proto mohou být jejich reakce v některých případech přehnané a mohou obsahovat také určité prvky agrese a neochoty přijmout situaci takovou, jaká je. Nicméně nadpoloviční většina respondentů se s těmito negativními reakcemi ze strany rodičů v praxi neseťkává.

Dále také bylo zkoumáno, jaké problémy v komunikaci s rodiči respondenti zaznamenávají. Speciální pedagog ZŠ vidí největší problém ve sdělování informací o dítěti s PAS ze strany rodičů. Například se může jednat o informace týkající se toho, jak se dítě chovalo přes víkend, prázdniny, odpoledne při příchodu z MŠ či ZŠ, jak spalo, stravovalo se atd. Druhý speciální pedagog ZŠ si naopak netroufal na tuto otázku ani odpovědět. Osobní zkušenost asistenta pedagoga z MŠ zní tak, že rodiče nejčastěji neradi poslouchají a vůbec nechtějí slyšet pravdu o svém dítěti, a to z důvodu, že je to pro ně příliš citlivé téma, které s pedagogem nechtějí probírat, svěřovat se a při tom by mohli společně nacházet řešení různých problémů a usnadnění pobytu dítěte v MŠ, či ZŠ.

Respondenti byli dotázáni také na to, jaká forma řešení situace se jim osvědčila tehdy, kdy rodiče odmítají běžným způsobem komunikovat. Celkem pedagogičtí pracovníci se nezávisle na sobě shodli, že nejvíce se jim v praxi osvědčila písemná forma prostřednictvím komunikačního sešitu, pokud rodič odmítá spolupracovat a komunikovat, popřípadě telefonická komunikace. Celkem 3 respondenti se při rozhovoru nezávisle na sobě shodli na vstřícném, trpělivém, ochotném a přátelském přístupu tak, by si rodič uvědomil, že je tu škola a její pracovníci pro něho jako partner, že se na ně může kdykoli obrátit a s čímkoli se jim svěřit. Dále pak 2 respondenti uvedli, že doposud během své praxe neměli se vzájemnou komunikací mezi jimi a rodiči žádný problém. Zbylí 2 respondenti na tuto otázku odpověděli, že s rodiči moc nekomunikují, pouze o drobných věcech týkajících se jejich dítěte či aktuálních informací daného zařízení. Většinou s rodiči jedná pedagog.

Poslední otázkou šetření bylo, jaká forma komunikace s rodiči žáků je jim osobně nepříjemnější. Výsledky jsou znázorněny prostřednictvím grafu 9.

Graf 9: Preference respondentů ohledně způsobu předávání informací rodičům žáků

Zdroj: vlastní zpracování

V tomto případě se 47 % dotázaných shodlo na písemné formě předávání informací mezi pedagogem a rodičem žáka a 37% vyhovuje ústní předávání informací. Dále pak 11 % respondentů více vyhovuje kombinace obou způsobů předávání informací a zbylých 5 % respondentů preferuje písemnou formu komunikace.

4.9 Diskuze výzkumného šetření

Cílem výzkumného šetření bylo zmapování, analyzování a porovnání zkušeností jednotlivých speciálních pedagogů a asistentů. Na začátku byly stanoveny tyto dílčí cíle:

- Dílčí cíl 1: Analýza zkušeností speciálních pedagogů a asistentů pedagoga s dítětem s PAS.
- Dílčí cíl 2: Analýza zkušeností speciálních pedagogů a asistentů pedagoga se zapojením rodičů žáků s PAS do dění a aktivit školy a posouzení míry jejich zájmu informovat se o výsledcích vzdělávání svých dětí.
- Dílčí cíl 3: Analýza zkušeností speciálních pedagogů a asistentů pedagoga se spoluprací a komunikací s rodiči žáků s PAS a identifikace nedostatků, které v této oblasti panují.

Na tomto místě je třeba provést také vyhodnocení stanovených výzkumných otázek. U dílčího cíle č. 1 je dle vybraného vzorku respondentů patrné, že ve speciální MŠ a, ZŠ pracují pouze ženy na pozicích speciální pedagog a asistent. Výzkumné šetření nám ukazuje, že u většiny pedagogických pracovníků činí praxe ve speciálním školství víc než 10 let. Asistenti mají převážně středoškolské vzdělání a absolvované kurzy týkající se PAS. Většina se s poruchami autistického spektra poprvé setkala během své praxe ve speciálním školství. Celkem 10 z 11 dotazovaných se shodlo na tom, že ke jejich práci speciálního pedagoga i asistenta je důležité a nezbytné se neustále vzdělávat prostřednictvím kurzů, seminářů či dalšího studia v této oblasti pro dosažení co nejlepších výsledků ve výchově a vzdělání dítěte na spektru. Pedagogičtí pracovníci se také shodli na tom, že neustálé prohlubování svých dosavadních znalostí a dovedností jim pomůže více porozumět dětem na spektru při jejich výchově a vzdělání a je to obrovský přínos do jejich praxe. Ve speciální MŠ a ZŠ nám bylo umožněno nahlédnout do jejich běžného chodu a režimu. Obě zařízení poskytují dětem stejné aktivity a služby mezi které patří canisterapie, muzikoterapie, hydroterapie a návštěvy v solné jeskyni.

MŠ i ZŠ jsou vybaveny speciální místností Snoezelen. U typických projevů, se kterými se pedagogičtí pracovníci setkávají ve svém zaměstnání se většina shodla na emočních výkyvech, střídání pozitivních a negativních nálad. V odpovědi č. 7 a 8 téměř ve 100 % shodli.

Dílčí cíl č. 2 byl zaměřen na participaci rodičů na dění a aktivitách školy, a také zájem informovat se o vzdělání jejich dětí. V tomto cíli bylo položeno respondentům 5 otázek. Z výsledků vychází zapojení, zájem a informovanost rodičů velice kladně. Pedagogičtí pracovníci se z velké většiny nezávisle na sobě shodli na pozitivní zpětné vazbě ze strany rodičů.

Dílčí cíl č. 3 potvrzuje, že komunikace a spolupráce mezi rodiči a pedagogickými pracovníky je v souladu a funguje velice dobře. Každému z respondentů se osvědčuje jiný přístup (ústní, písemná či telefonická forma komunikace) i v případě, že rodiče spolupracovat nechtějí. Z odpovědí na otázku jaký způsob předávání informací pedagogové preferují vyšla ve 47 % případů odpověď písemná forma.

Dle výsledků výzkumného šetření vyplývá, že vzájemná komunikace spolupráce mezi školou a rodinou dětí s poruchou autistického spektra z pohledu speciálního pedagoga vychází pozitivně.

Závěr

Poruchy autistického spektra dle MKN-11 řadíme mezi neurovývojové, duševní behaviorální poruchy. Charakteristické jsou obtíže v komunikaci, fantazii a sociálních vztazích (autistická dyáda). Tyto obtíže jsou natolik závažné, že dítěti znemožňují fungování v sociálním světě a často jej úplně vylučují ze společnosti. V České republice počet jedinců s PAS stále roste, proto je důležitá informovanost společnosti i legislativní opora. K tomu, mimo jiné, slouží i SPC zabývající se pomocí jedincům s poruchou autistického spektra.

Teoretická část závěrečné práce si kladla za cíl vysvětlit, co jsou to poruchy autistického spektra a vést v tomto ohledu ke hlubšímu porozumění. Tato část byla rozdělena do tří kapitol. První z nich se zabývala samotnými poruchami autistického spektra. Podkapitoly následně popisovaly obecnou charakteristiku poruch autistického spektra, diagnostiku, klasifikaci a jádrové deficity. Druhá kapitola byla zaměřena na osobu speciálního pedagoga a její podkapitoly popisovaly vzdělání a náplň činností speciálního pedagoga, i jejich vzájemnou spolupráci s ostatními pedagogy, SPC a jiné instituce pomáhající jedincům s PAS. Poslední kapitola pojednávala o rodině dítěte s PAS. Její podkapitoly blíže přibližovaly pohled rodiny na život s dítětem s autistickým spektrem, význam vzájemné spolupráce mezi školou a rodinou, komunikace mezi pedagogem a rodinou, postřehy od odborníků, rady a informace o poruchách autistického spektra pro širokou veřejnost.

V praktické části byly zodpovězeny stanovené výzkumné otázky a popsány závěry z uskutečněných rozhovorů. Analýzy sběru získaných dat se účastnilo několik respondentů, jednalo se o 4 speciální pedagogy a 7 asistentů pedagoga. Odpovědi respondentů se u některých otázek výrazně odlišovaly. Ti vycházeli ze svých osobních zkušeností, které pochopitelně měl každý z nich odlišné vzhledem ke svému věku, vzdělání i délce praxe.

Jeden ze speciálních pedagogů několik dní po rozhovorech sám líčil, jakou mezi pedagogickými pracovníky tyto otázky vyvolaly zajímavou diskusi. Údajně byli sami až překvapeni, jaké mají v určité oblasti odlišné názory. Při tom pracují na jednom pracovišti společně. Najednou se začali zamýšlet nad tím, jak si málo mezi sebou předávají cenné a užitečné rady ze své praxe.

Díky této práci jsem se daleko blíže a podrobněji seznámila s aktuálními fakty a informacemi o PAS, ať už studiem odborných publikací, publikací s vlastními příběhy a zkušenostmi rodičů dětí s PAS či během praxe v ZŠ. Proto mohu na závěr této práce uvést, že byl stanovený cíl této práce dostatečně splněn.

Seznam literatury a zdrojů

- ABC, 2023. *Co nabízíme* [online]. ABC, o.p.s. – Autismus bez cenzury [cit. 2023-03-03]. Dostupné z: <http://autistickedite.cz/co-nabizime>
- APLA Praha a kol., 2015. *Nedávejte do hrobu motýla živého – příběhy lidí s autismem*. Praha: Pasparta Publishing. ISBN 978-80-260-2801-7.
- AUTISTICKEDETI.CZ, 2023. *O nás* [online]. ADAM-autistické děti a my [cit. 2023-03-03]. Dostupné z: <https://autistickedeti.cz/o-nas/>
- BASLEROVÁ, P., 2023. *Školní speciální pedagog* [online]. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. [cit. 2023-11-20]. Dostupné z: <http://katalogpo.upol.cz/obecna-cast/personalni-podminky/12-2-3-skolni-specialni-pedagog/>
- BEYER, Jannik a Lone GAMMELTOFT, 2006. *Autismus a hra: příprava herních aktivit pro děti s autismem*. Přeložila Miroslava JELÍNKOVÁ. Praha: Portál. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 80-7367-157-3.
- BITTMANNOVÁ, Lenka a Julius BITTMANN, 2017. *Podpora začlenění žáka s autismem do třídního kolektivu: prevence šikany prostřednictvím besed se spolužáky, rodiči a pedagogy*. Praha: Pasparta. ISBN 978-80-88163-53-4.
- CALDWELL, Phoebe a Jane HORWOOD, 2022. *Intenzivní interakce a sensorická integrace: u osob s PAS*. Přeložila Petra DIESTLEROVÁ. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1890-6.
- ČADILOVÁ, Věra, 2012. *Metodika práce se žákem s poruchami autistického spektra*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- ČADILOVÁ, Věra a Zuzana ŽAMPACHOVÁ, 2013. *Rozvoj sociálních dovedností u dětí s autismem: (pro děti předškolního věku a pro děti se sníženými rozumovými schopnostmi)*. Praha: Pasparta. ISBN 978-80-905576-2-8.
- ČAPEK, Robert, 2013. *Učitel a rodič: spolupráce, třídní schůzka, komunikace*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4640-1.
- DE CLERCQ, Hilde, 2007. *Mami, je to člověk, nebo zvíře?: myšlení dítěte s autismem*. Přeložila Miroslava JELÍNKOVÁ. Praha: Portál. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 978-80-7367-235-5.
- Edukace dětí s poruchou autistického spektra na ZŠ speciální*. Online, bakalářská práce. Praha:

Univerzita Karlova, 2019. Dostupné
z: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/109432/130265428.pdf?sequence=1>.
[cit. 2024-03-15].

- FEŘTEK, Tomáš, 2011. *Rodiče vítáni: praktický návod, jak usmířit rodiče a učitele našich dětí*. Praha: Yinachi. ISBN 978-80-904735-2-2.
- GULOVÁ, Lenka a Radim ŠÍP, ed., 2013. *Výzkumné metody v pedagogické praxi*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4368-4.
- HOSÁK, Ladislav, Michal HRDLIČKA a Jan LIBIGER, 2015. *Psychiatrie a pedopsychiatrie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-2998-8.
- HOWLIN, Patricia, 1997. *Autism: Preparing for Adulthood*. Routledge: New York. ISBN 0-415-11531-0.
- HRDLIČKA, Michal a Vladimír KOMÁREK, ed., 2014. *Dětský autismus: přehled současných poznatků*. 2., dopl. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0686-6.
- HRDLIČKA, Michal, 2020. *Mýty a fakta o autismu*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1648-3.
- CHRÁSKA, Miroslav, 2016. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3.
- KROUPOVÁ, Kateřina, 2016. *Slovník speciálněpedagogické terminologie: vybrané pojmy*. Pedagogika (Grada). Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5264-8.
- KUCHARSKÁ, Anna a kol., 2013. *Školní speciální pedagog*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0497-8.
- MATSON, Johnny L. a Peter STURMEY, 2005. *Handbook of Autism and Pervasive Developmental Disorder*. New York: Springer-Verlag. ISBN 978-3-030-88537-3.
- MIKOLÁŠ, Přemysl, 2014. *Autismus – Aspergerův syndrom: psychologie rozvoje dovedností pro život*. Ostrava: Montanex. ISBN 978-80-7225-398-2.
- NAUTIS, 2023. *O nás* [online]. Praha: Národní ústav pro autismus, z.ú. [cit. 2023-02-24]. Dostupné z: <https://nautis.cz/cz/o-nas>
- NOTBOHM, Ellen, 2021. *10 věcí, které by vaše dítě s autismem chtělo, abyste věděli*. Přeložila Petra DIESTLEROVÁ. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1753-4.
- NOVÁKOVÁ, Monika, 2022. *Specifika školní zralosti a připravenosti u dětí s poruchou autistického spektra z pohledu speciálních pedagogů a učitelů na základní škole*. Praha: Univerzita Karlova. Diplomová práce.
- O NÁS*. Online. Mateřská škola, základní škola a střední škola Slezské diakonie Krnov. © 2024. Dostupné z: <http://www.specialniskoly.cz/o-nasI>. [cit. 2024-03-15].

Opatrně s básněním: komunikace s dětmi s poruchou autistického spektra. Online. Šance Dětem. 2024. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/opatrne-s-basnenim-komunikace-s-detmi-s-poruchou-autistickeho-spektra>. [cit. 2024-03-15]

OPERAČNÍ PROGRAM JAN AMOS KOMENSKÝ, 2022. *Kvalifikační požadavky pro pozici školního speciálního pedagoga* [online]. Praha: Operační program Jan Amos Komenský. [cit. 2023-02-24]. Dostupné z: <https://opjak.cz/wp-content/uploads/2022/08/Informace-ke-kvalifikaci-spec.-pedagoga.pdf>

PEŠEK, Roman, 2014. *Co často zajímá rodiče a učitele dětí s Aspergerovým syndromem: nebojujte s těmito dětmi, učte se s nimi „tančit“*. Praha: Pasparta. ISBN 978-80-9055-76-7-3.

PEŠEK, Roman, 2017. *Kyslíková maska pro rodiče dětí s Aspergerovým syndromem*. [Praha]: Pasparta. ISBN 978-80-88163-50-3.

PLIMLEY, Lynn, Maggie BOWEN a Hugh MORGAN, 2007. *Autistic Spectrum Disorder in the Early Years*. Londýn: SAGE Publications. ISBN 978-1-4129-2315-6.

PRIZANT, Barry M. a Thomas FIELDS-MEYER, 2020. *Jedineční lidé: jiný pohled na autismus*. Přeložil Tomáš HAKR. Praha: Argo. ISBN 978-80-257-3253-3.

RABUŠICOVÁ, Milada a kol., 2004. *Škola a (versus) rodina*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-3598-6.

RAIMAN, 2020. *O nás* [online]. Nový Jičín: Rain Man – spolek rodičů a přátel dětí s autismem [cit. 2023-02-24]. Dostupné z: <https://www.rain-man.cz/o-nas/>

RANSBORFOVÁ, Jana, 2016. *Spolupráce pedagogů a rodičů při vzdělávání dětí s PAS*. Praha: Univerzita Karlova v Praze. Bakalářská práce.

RETT, 2022. *Komunikace – možnosti komunikace a vzdělávání. Oční komunikátor TOBII* [online]. [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://www.rett.cz/vzdelavani-a-komunikace/>

SAINSBURY, Clare, 2016. *Martan na hřišti: jak porozumět žákům s Aspergerovým syndromem*. Přeložila Petra DIESTLEROVÁ. Praha: Pasparta. ISBN 978-80-905993-8-3.

SCHOPLER, Eric a Gary B. MESIBOV, 1997. *Autistické chování*. Praha: Portál. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 80-7178-133-9.

SLÁDEČKOVÁ, Soňa a Irena SOBOTKOVÁ, 2014. *Dětský autismus v kontextu rodinné resilience*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-4219-8.

SLOWÍK, Josef, 2016. *Speciální pedagogika. 2.*, aktualiz. a dopln. vyd. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-271-0095-8.

STRUNECKÁ, Anna, 2016. *Přemůžeme autismus?* Petrovice: ProfiSales. ISBN 978-8087494-23-3.

ŠPORCLOVÁ, Veronika, 2018. *Autismus od A do Z*. Praha: Pasparta. ISBN 978-80-88163-98-5.

ŠVAŘÍČEK, Roman, Klára ŠEĐOVÁ a kol., 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.

TOMKOVÁ, Anna, et al., 2020, *Spolupráce učitele s dalšími odborníky v realitě společného vzdělávání*. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta.

THOROVÁ, Kateřina, 2016. *Poruchy autistického spektra*. Praha: Portál. ISBN 978-80-2620-768-9.

THOROVÁ, Kateřina, 2021. Porucha autistického spektra dle Mezinárodní klasifikace nemocí (MKN 11). *AutismPort* [online]. Praha: Národní ústav pro autismus, z.ú. [cit. 2023-03-03]. Dostupné z: <https://autismport.cz/o-autistickem-spektru/detail/porucha-autistickeho-spektra-dle-mezinarodni-klasifikace-nemoci-mkn-11>

VALENTA, Milan a kol., 2013. *Psychopedie: [teoretické základy a metodika]*. 5., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Parta. ISBN 978-80-7320-187-6.

Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

Seznam použitých zkratk

AP	asistent pedagoga
CTA	Centrum terapie autismu
DS	Downův syndrom
MŠ	mateřská škola
NKS	narušená komunikační schopnost
OSVČ	osoba samostatně výdělečně činná
PAS	porucha autistického spektra
PPP	pedagogicko-psychologická poradna
SPC	speciálně pedagogické centrum
SVP	speciálně vzdělávací potřeby
ZŠ	základní škola

Seznam grafů

Graf 1 – Prvotní zkušenost s PAS

Graf 2 – Absolvování kurzů a studia zaměřeného na vzdělávání žáků s PAS

Graf 3 – Služby poskytované dětem s PAS

Graf 4 – Nejčastější projevy u dětí s PAS

Graf 5 – Zájem rodičů o individuální schůzky a konzultace

Graf 6 – Hodnocení spolupráce s rodiči žáků s PAS

Graf 7 - Komunikace s rodiči

Graf 8 – Negativní reakce a agrese ze strany rodičů

Graf 9 – Preference respondentů ohledně způsobu předávání informací rodičům žáků

Seznam tabulek

Tabulka 1 – Vzorek respondentů

Seznam příloh

Příloha 1	Informovaný souhlas
Příloha 2	Přepis rozhovoru speciální pedagog MŠ
Příloha 3	Přepis rozhovoru asistent pedagoga ZŠ
Příloha 4	Přepis rozhovoru asistent pedagoga MŠ
Příloha 5	Přepis rozhovoru speciální pedagog ZŠ
Příloha 6	Přepis rozhovoru speciální pedagog ZŠ
Příloha 7	Přepis rozhovoru asistent pedagoga ZŠ
Příloha 8	Přepis rozhovoru speciální pedagog MŠ
Příloha 9	Přepis rozhovoru asistent pedagoga MŠ
Příloha 10	Přepis rozhovoru asistent pedagoga MŠ
Příloha 11	Přepis rozhovoru asistent pedagoga MŠ
Příloha 12	Přepis rozhovoru asistent pedagoga ZŠ

Příloha 1 – Informovaný souhlas

Informovaný souhlas

Vážený pane, vážená paní, v souladu se zásadami etické realizace výzkumu, Vás žádám o souhlas s Vaší účastí ve výzkumném projektu v rámci závěrečné práce.

Cílem výzkumu je zmapování a analýza zkušeností speciálních pedagogů ve vzdělávání dětí s poruchou autistického spektra a možnosti spolupráce a komunikace s jejich rodiči. Dále byly stanoveny 3 dílčí cíle. Dílčí cíl 1: Zmapování a analýza zkušeností speciálních pedagogů a asistentů pedagoga s dítětem s PAS v rámci své praxe. Dílčí cíl 2: Analýza zkušeností speciálních pedagogů a asistentů pedagoga se zapojením rodičů žáků s PAS do dění a aktivit školy a posouzení míry jejich zájmu informovat se o výsledky vzdělávání svých dětí. Dílčí cíl 3: Analýza zkušeností speciálních pedagogů a asistentů pedagoga se spoluprací a komunikací s rodiči žáků s PAS a identifikace nedostatků, které v této oblasti panují

Výzkum probíhá formou polostrukturovaných rozhovorů. Rozhovory jsou nahrávány na diktafon a po zpracování informací je zvukový záznam ihned odstraněn. Rozhovory jsou plně anonymní. Předpokládaná doba rozhovoru je 30 minut.

a. Potvrzuji, že jsem si přečetl/a tento informovaný souhlas týkající se výše uvedeného výzkumu a porozuměl/a mu.

b. Prohlašuji, že jsem byl/a poučena o možnosti klást otázky. Rovněž prohlašuji, že všem výše uvedeným skutečnostem a poskytnutým informacím rozumím a beru je na vědomí. Nemám žádné další otázky ani nejasnosti a vyslovuji svůj výslovný svobodný souhlas s účastí na výzkumném projektu.

c. Prohlašuji, že jsem plně způsobilý/á k právním úkonům a jako takový/á prohlašuji, že jsem informován/a o skutečnosti, že má účast v projektu je dobrovolná a jsem oprávněn/a kdykoliv z výzkumného projektu odstoupit.

d. Prohlašuji, že beru na vědomí informace obsažené v tomto informovaném souhlasu a souhlasím se zpracováním mých osobních a citlivých údajů v rozsahu a způsobem a za účelem specifikovaným v tomto informovaném souhlasu.

Jméno a příjmení účastníka:

Podpis

.....

Jméno a příjmení výzkumníka:

Podpis

Lucie Dohnalová

.....

Datum:

Příloha 2 – Přepis rozhovoru speciální pedagog MŠ

RESPONDENT č. 1 – speciální pedagog MŠ

Dílčí cíl 1: **Zmapování a analýza zkušeností speciálních pedagogů a asistentů pedagoga s dítětem s PAS v rámci své praxe.**

VĚK:23

POHLAVÍ: žena

VZDĚLÁNÍ: střední s maturitou

DÉLKA PRAXE SPECIÁLNÍ PEDAGOG/ASISTENT PEDAGOGA: 3 roky

VLASTNÍ DĚTI:0

TÉMA:

Vzájemná spolupráce a komunikace mezi školou a rodinou dětí s poruchou autistického spektra z pohledu speciálního pedagoga

OTÁZKY PRO SPECIÁLNÍ PEDAGOGY

Dílčí cíl 1 **Zmapování a analýza zkušeností speciálních pedagogů a asistentů pedagoga s dítětem s PAS v rámci své praxe.**

Otázka č. 1: Kdy jste se poprvé setkal/a s autistickým dítětem?

Odpověď: „*V MŠ během své praxe.*“

Otázka č. 2: Jak dlouho se ve vaší praxi věnujete dětem s poruchou autistického spektra?

Odpověď: „*3 roky*“

Otázka č.3: Absolvovala jste nějaké vzdělávací kurzy, studium, ... na výchovu a vzdělávání dětí s poruchou autistického spektra? Pokud ano, tak jaké?

Odpověď: „*Ano, komunikace s autistickým dítětem, všeobecné znalosti o PAS.*“

Otázka č. 4: Jaké služby či aktivity dětem s autismem ve Vaší MŠ, ZŠ poskytujete? (nebo jsou nabízeny)

Odpověď: „*Terapie-snoezelen (solná jeskyně, vířivá vana, canisterapie), strukturované úkoly na různá témata, vizualizace dne pomocí režimu.*“

Otázka č. 5: Jaké metody výuky uplatňujete u dětí s PAS? Které jsou podle Vaší osobní zkušenosti (Vašeho názoru) nejefektivnější?

Odpověď: „*Individuální místnost – dítě s PAS lépe pracuje, je klidné.*“

Otázka 6: S jakými nejčastějšími projevy se u těchto dětí setkáváte?

Odpověď: „*Uzavřenost, emoční labilita, stereotyp, agresivita, špatná komunikace s dítětem.*“

Otázka 7: Navštěvujete děti s autismem, které docházejí do Vaší MŠ, ZŠ i v jejich domácím přirozeném prostředí?

Odpověď: „*Ne*“

Otázka č. 8: Mají rodiče možnost nahlédnout do běžného života vaší školy (v rámci vyučování, různých akcí)

Odpověď: „*Ano*“

Dílčí cíl 2 Analýza zkušeností speciálních pedagogů a asistentů pedagoga se zapojením rodičů žáků s PAS do dění a aktivit školy a posouzení míry jejich zájmu informovat se o výsledky vzdělávání svých dětí.

Otázka č.9: Mají zájem informovat se průběžně rodiče o fungování jejich dítěte v MŠ, ZŠ? (jak se mu daří, jak se rozvíjí, co mu jde a nejde ve vztazích i v učení)

Odpověď: „*Ano*“

Otázka č. 10: Informují se o tom, jaké výukové metody ve MŠ, ZŠ používáte?

Odpověď: „*Ano*“

Otázka č 11: Zapojují se dobrovolně rodiče jako výpomoc při akcích MŠ, ZŠ (venku, uvnitř)?

Odpověď: „*Ano*“

Otázka č. 12: Jaká je podle Vás (%) účast rodičů např. na dni otevřených dveří, společných akcích (besídka, společné tvoření s dětmi ...), třídní schůzky atd.?

Odpověď: „*50 %*“

Otázka č. 13: Mají rodiče z vlastní iniciativy zájem o individuální schůzky a konzultace?

Odpověď: „*Ano*“

Dílčí cíl 3 Analýza zkušeností speciálních pedagogů a asistentů pedagoga se spoluprací a komunikací s rodiči žáků s PAS a identifikace nedostatků, které v této oblasti panují.

Otázka č. 14: Jak hodnotíte na stupnici 1-5 spolupráci s rodiči? (Spatřujete soulad ve spolupráci s rodiči)?

1

2

3

4

5

Vynikající

Velmi dobrá

Dobrá

Špatná

Velmi špatná

Doplňující otázka: V čem vzájemná spolupráce nejčastěji spočívá?

Odpověď:

Otázka č.15: Jak hodnotíte komunikaci mezi vámi a rodiči na stupnici 1-4?

1

2

3

4

Velmi dobrá

Dobrá

Špatná

Velmi špatná

Doplňující odpověď: (co je dobře, co je špatně, co je potřeba změnit)

Otázka č.16: Setkáváte se ve své praxi s rodičovskou agresí, která blokuje vzájemnou komunikaci? Pokud ano jakým způsobem reagujete na agresi rodiče?

Odpověď: *„Trpělivost a vzájemné pochopení.“*

Otázka č.17: Jaký volíte přístup, v případě, že rodiče s vámi nekomunikují?

Odpověď: *„Komunikační sešit mezi pedagogem a rodičem, rodiče vždy dostanou informace v písemné podobě.“*

Otázka č.18: Ve které oblasti pocítujete nedostatky ze strany rodičů v komunikaci?

Odpověď: *„Žádný.“*

Otázka č. 19: Jaký způsob předávání informací preferujete?

Odpověď: *„Písemný.“*

Popř. doplňte proč?

„Rodiče mnohokrát říkají, že učitelka nebo asistentka žádnou informaci nepodala. Tím, že napíšeme se kryjeme a víme, že rodiče tu informaci má a nemůže říkat, že nikdo mu nic nesdělil.“

Příloha 3 - Přepis rozhovoru asistent pedagoga ZŠ

RESPONDENT Č. 2 – AP ZŠ

Dílčí cíl 1: **Zmapování a analýza zkušeností speciálních pedagogů a asistentů pedagoga s dítětem s PAS v rámci své praxe.**

VĚK: 30let

POHLAVÍ: žena

VZDĚLÁNÍ: střední s maturitou

DÉLKA PRAXE SPECIÁLNÍ PEDAGOG/ASISTENT PEDAGOGA: 4 roky

VLASTNÍ DĚTI: 1

TÉMA:

Vzájemná spolupráce a komunikace mezi školou a rodinou dětí s poruchou autistického spektra z pohledu speciálního pedagoga

OTÁZKY PRO SPECIÁLNÍ PEDAGOGY

Dílčí cíl 1 **Zmapování a analýza zkušeností speciálních pedagogů a asistentů pedagoga s dítětem s PAS v rámci své praxe.**

Otázka č. 1: Kdy jste se poprvé setkal/a s autistickým dítětem?

Odpověď: *„Když jsem nastoupila před čtyřmi lety do zaměstnání.“*

Otázka č. 2: Jak dlouho se ve vaší praxi věnujete dětem s poruchou autistického spektra?

Odpověď: *„4 roky.“*

Otázka č.3: Absolvovala jste nějaké vzdělávací kurzy, studium, ... na výchovu a vzdělávání dětí s poruchou autistického spektra? Pokud ano, tak jaké?

Odpověď: *„Ano, všeobecné znalosti během kurzu AS.“*

Otázka č. 4: Jaké služby či aktivity dětem s autismem ve Vaší MŠ, ZŠ poskytujete? (nebo jsou nabízeny)

Odpověď: *„Máme 4 terapie, kam pravidelně docházíme – Solná jeskyně, canisterapie, muzikoterapie a hubbard (vířivka).“*

Otázka č. 5: Jaké metody výuky uplatňujete u dětí s PAS? Které jsou podle Vaší osobní zkušenosti (Vašeho názoru) nejefektivnější?

Odpověď:

Otázka 6: S jakými nejčastějšími projevy se u těchto dětí setkáváte?

Odpověď:

Otázka 7: Navštěvujete děti s autismem, které docházejí do Vaší MŠ, ZŠ i v jejich domácím přirozeném prostředí?

Odpověď: „*Ne*“

Otázka č. 8: Mají rodiče možnost nahlédnout do běžného života vaší školy (v rámci vyučování, různých akcí)

Odpověď: „*Ano*“

Dílčí cíl 2 **Zjištění, jaká je míra participace rodičů na dění a aktivitách školy, zájem informovat se o vzdělání jejich dětí**

Otázka č.9: Mají zájem informovat se průběžně rodiče o fungování jejich dítěte v MŠ, ZŠ? (jak se mu daří, jak se rozvíjí, co mu jde a nejde ve vztazích i v učení)

Odpověď: „*Ano*“

Otázka č. 10: Informují se o tom, jaké výukové metody ve MŠ, ZŠ používáte?

Odpověď: „*Někteří ano, někteří ne.*“

Otázka č 11: Zapojují se dobrovolně rodiče jako výpomoc při akcích MŠ, ZŠ (venku, uvnitř)?

Odpověď: „*Ne*“

Otázka č. 12: Jaká je podle Vás (%) účast rodičů např. na dni otevřených dveří, společných akcích (besídka, společné tvoření s dětmi ...), třídní schůzky atd.?

Odpověď: „*90 %.*“

Otázka č. 13: Mají rodiče z vlastní iniciativy zájem o individuální schůzky a konzultace?

Odpověď: „*Ne*“

Dílčí cíl 3 **Zmapovat, zda převládá funkční komunikace a spolupráce mezi rodiči a speciálním pedagogem, asistentem.**

Otázka č. 14: Jak hodnotíte na stupnici 1-5 spolupráci s rodiči? (Spatřujete soulad ve spolupráci s rodiči)?

1	2	3	4	5
<i>Vynikající</i>	<i>Velmi dobrá</i>	<i>Dobrá</i>	<i>Špatná</i>	<i>Velmi špatná</i>

Doplňující otázka: V čem vzájemná spolupráce nejčastěji spočívá?

Odpověď: „*Aby s žáky doma pracovali a aby měli žáci nastavené určité mantinely v chování, což se tak neděje. Doma si někteří žáci můžou dělat co chtějí a pak to ve škole podle toho vypadá.*“

Otázka č.15: Jak hodnotíte komunikaci mezi vámi a rodiči na stupnici 1-4?

1	2	3	4
---	---	---	---

Velmi dobrá

Dobrá

Špatná

Velmi špatná

Doplňující odpověď: (co je dobře, co je špatně, co je potřeba změnit)

Otázka č.16: Setkáváte se ve své praxi s rodičovskou agresí, která blokuje vzájemnou komunikaci? Pokud ano jakým způsobem reagujete na agresi rodiče?

Odpověď: „*Ne*“

Otázka č.17: Jaký volíte přístup, v případě, že rodiče s vámi nekomunikují?

Odpověď:

Otázka č.18: Ve které oblasti pocítujete nedostatky ze strany rodičů v komunikaci?

Odpověď:

Otázka č. 19: Jaký způsob předávání informací preferujete?

Odpověď: „*Ústní.*“

Popř. doplňte proč?

„Rodiče moc vzkazy nečtou a když s nimi mluvím osobně mám hned zpětnou vazbu a potřebné záležitosti se dají lépe probrat.“

Příloha 4 - Přepis rozhovoru asistent pedagoga MŠ

RESPONDENT Č. 3 – AP MŠ

Dílčí cíl 1: **Zmapování a analýza zkušeností speciálních pedagogů a asistentů pedagoga s dítětem s PAS v rámci své praxe.**

VĚK: 57 let

POHLAVÍ: žena

VZDĚLÁNÍ: střední škola odborná

DÉLKA PRAXE SPECIÁLNÍ PEDAGOG/ASISTENT PEDAGOGA: AP 6 let

VLASTNÍ DĚTI: ano

TÉMA:

Vzájemná spolupráce a komunikace mezi školou a rodinou dětí s poruchou autistického spektra z pohledu speciálního pedagoga

OTÁZKY PRO SPECIÁLNÍ PEDAGOGY

Dílčí cíl 1: **Zmapování a analýza zkušeností speciálních pedagogů a asistentů pedagoga s dítětem s PAS v rámci své praxe.**

Otázka č. 1: Kdy jste se poprvé setkal/a s autistickým dítětem?

Odpověď: „*Před šesti lety.*“

Otázka č. 2: Jak dlouho se ve vaší praxi věnujete dětem s poruchou autistického spektra?

Odpověď: „*6 let.*“

Otázka č.3: Absolvovala jste nějaké vzdělávací kurzy, studium, ... na výchovu a vzdělávání dětí s poruchou autistického spektra? Pokud ano, tak jaké?

Odpověď: „*V rámci kurzu AP – všeobecné znalosti o PAS, Vzdělávání a výchova dětí s autismem v MŠ.*“

Otázka č. 4: Jaké služby či aktivity dětem s autismem ve Vaší MŠ, ZŠ poskytujete? (nebo jsou nabízeny)

Odpověď: „*Školní výuka, pobyt v družině včetně stravování ve školní jídelně, snoezelen, canisterapie, muzikofiletika, hubbard, masáže, pobyt venku, v solné jeskyni....*“

Otázka č. 5: Jaké metody výuky uplatňujete u dětí s PAS? Které jsou podle Vaší osobní zkušenosti (Vašeho názoru) nejefektivnější?

Odpověď: „*To je v kompetenci učitele.*“

Otázka 6: S jakými nejčastějšími projevy se u těchto dětí setkáváte?

Odpověď: „*Nemluví – používáme AK, pasivita nebo přehnaná aktivita, někdy agresivita, výkyvy emocí i směrem k bezdůvodnému smíchu, nepochopení běžných sociálních vztahů a situací.*“

Otázka 7: Navštěvujete děti s autismem, které docházejí do Vaší MŠ, ZŠ i v jejich domácím přirozeném prostředí?

Odpověď: „*Ne.*“

Otázka č. 8: Mají rodiče možnost nahlédnout do běžného života vaší školy (v rámci vyučování, různých akcí)

Odpověď: „*Ano.*“

Dílčí cíl 2 **Zjištění, jaká je míra participace rodičů na dění a aktivitách školy, zájem informovat se o vzdělání jejich dětí**

Otázka č.9: Mají zájem informovat se průběžně rodiče o fungování jejich dítěte v MŠ, ZŠ? (jak se mu daří, jak se rozvíjí, co mu jde a nejde ve vztazích i v učení)

Odpověď: „*Většinou ano.*“

Otázka č. 10: Informují se o tom, jaké výukové metody ve MŠ, ZŠ používáte?

Odpověď: „*Nevím, to je v kompetenci učitele.*“

Otázka č 11: Zapojují se dobrovolně rodiče jako výpomoc při akcích MŠ, ZŠ (venku, uvnitř)?

Odpověď: „*Ano.*“

Otázka č. 12: Jaká je podle Vás (%) účast rodičů např. na dni otevřených dveří, společných akcích (besídka, společné tvoření s dětmi ...), třídní schůzky atd.?

Odpověď: „*Na den otevřených dveří nechodí, na ostatní akce ano.*“

Otázka č. 13: Mají rodiče z vlastní iniciativy zájem o individuální schůzky a konzultace?

Odpověď: „*Někteří ano.*“

Dílčí cíl 3 **Zmapovat, zda převládá funkční komunikace a spolupráce mezi rodiči a speciálním pedagogem, asistentem.**

Otázka č. 14: Jak hodnotíte na stupnici 1-5 spolupráci s rodiči? (Spatřujete soulad ve spolupráci s rodiči)?

1

2

3

4

5

Vynikající

Velmi dobrá

Dobrá

Špatná

Velmi špatná

Doplňující otázka: V čem vzájemná spolupráce nejčastěji spočívá?

Odpověď: „*Zájem o to, jak si děti vedou ve škole, účast na společném tvoření s dětmi, nebo pouze s jinými rodiči, informují nás, jak se děti chovají doma, o změně medikace.....*“

Otázka č.15: Jak hodnotíte komunikaci mezi vámi a rodiči na stupnici 1-4?

1	2	3	4
<i>Velmi dobrá</i>	<i>Dobrá</i>	<i>Špatná</i>	<i>Velmi špatná</i>

Doplňující odpověď: (co je dobře, co je špatně, co je potřeba změnit)

Otázka č.16: Setkáváte se ve své praxi s rodičovskou agresí, která blokuje vzájemnou komunikaci? Pokud ano jakým způsobem reagujete na agresí rodiče?

Odpověď: *„S rodičem jedná většinou učitel, AP s ním jedná pouze o drobných věcech, jako je přisun náhradního oblečení, popř. plen... Stalo se, že se rodič zlobil, když žák v doprovodu asistenta ztratil na vycházce rukavici nebo čepici. Reagujeme omluvou, popř. koupíme novou.“*

Otázka č.17: Jaký volíte přístup, v případě, že rodiče s vámi nekomunikují?

Odpověď: *„To se v mé praxi nestalo.“*

Otázka č.18: Ve které oblasti pocítujete nedostatky ze strany rodičů v komunikaci?

Odpověď:

Otázka č. 19: Jaký způsob předávání informací preferujete?

Odpověď: *„Ústní.“*

Popř. doplňte proč? Vyřídí se věc hned na místě, je to osobnější.

Příloha 5 - Přepis rozhovoru speciální pedagog ZŠ

RESPONDENT Č.4 - speciální pedagog ZŠ

Dílčí cíl 1: **Zmapování a analýza zkušeností speciálních pedagogů a asistentů pedagoga s dítětem s PAS v rámci své praxe.**

VĚK: 34

POHLAVÍ: žena

VZDĚLÁNÍ: VŠ

DÉLKA PRAXE SPECIÁLNÍ PEDAGOG/ASISTENT PEDAGOGA: 9 let

VLASTNÍ DĚTI: 2

TÉMA:

Vzájemná spolupráce a komunikace mezi školou a rodinou dětí s poruchou autistického spektra z pohledu speciálního pedagoga

OTÁZKY PRO SPECIÁLNÍ PEDAGOGY

Dílčí cíl 1 **Zmapování a analýza zkušeností speciálních pedagogů a asistentů pedagoga s dítětem s PAS v rámci své praxe.**

Otázka č. 1: Kdy jste se poprvé setkal/a s autistickým dítětem?

Odpověď: „*Během studia na VŠ.*“

Otázka č. 2: Jak dlouho se ve vaší praxi věnujete dětem s poruchou autistického spektra?

Odpověď: „*Od roku 2013.*“

Otázka č.3: Absolvovala jste nějaké vzdělávací kurzy, studium, ... na výchovu a vzdělávání dětí s poruchou autistického spektra? Pokud ano, tak jaké?

Odpověď: „*Ano, APLA Praha – komunikace a sebeobslužné dovednosti u žáků s PAS (přesné názvy si již nepamatuji). A ještě diagnostika PAS. A kurz společně uskutečněný s dalšími kolegyněmi před 3 lety na výchovu a vzdělání dětí s PAS v MŠ. Přesný název už nevím.*“

Otázka č. 4: Jaké služby či aktivity dětem s autismem ve Vaší MŠ, ZŠ poskytujete? (nebo jsou nabízeny)

Odpověď: „*Mimo vzdělávací služby to jsou různé masáže, míčkování, vibrační stimulační. Také terapie – Canis, Hydro, Muziko a návštěva solné jeskyně.*“

Otázka č. 5: Jaké metody výuky uplatňujete u dětí s PAS? Které jsou podle Vaší osobní zkušenosti (Vašeho názoru) nejefektivnější?

Odpověď: „*Globální čtení, TEACH program. Metody strukturalizace a vizualizace.*“

Otázka 6: S jakými nejčastějšími projevy se u těchto dětí setkáváte?

Odpověď: „*Stereotypní pohyby. Opakující se zvuky, echolálie.*“

Otázka 7: Navštěvujete děti s autismem, které docházejí do Vaší MŠ, ZŠ i v jejich domácím přirozeném prostředí?

Odpověď: „*Ne.*“

Otázka č. 8: Mají rodiče možnost nahlédnout do běžného života vaší školy (v rámci vyučování, různých akcí)

Odpověď: „*Ano.*“

Dílčí cíl 2 **Zjištění, jaká je míra participace rodičů na dění a aktivitách školy, zájem informovat se o vzdělání jejich dětí**

Otázka č.9: Mají zájem informovat se průběžně rodiče o fungování jejich dítěte v MŠ, ZŠ? (jak se mu daří, jak se rozvíjí, co mu jde a nejde ve vztazích i v učení)

Odpověď: „*Spíše ano.*“

Otázka č. 10: Informují se o tom, jaké výukové metody ve MŠ, ZŠ používáte?

Odpověď: „*Myslím si, že byli seznámeni při vstupu do ZŠ nebo před nástupem.*“

Otázka č 11: Zapojují se dobrovolně rodiče jako výpomoc při akcích MŠ, ZŠ (venku, uvnitř)?

Odpověď: „*Spíše ne.*“

Otázka č. 12: Jaká je podle Vás (%) účast rodičů např. na dni otevřených dveří, společných akcích (besídka, společné tvoření s dětmi ...), třídní schůzky atd.?

Odpověď: „*90 %.*“

Otázka č. 13: Mají rodiče z vlastní iniciativy zájem o individuální schůzky a konzultace?

Odpověď: Někteří ano.

Dílčí cíl 3 **Zmapovat, zda převládá funkční komunikace a spolupráce mezi rodiči a speciálním pedagogem, asistentem.**

Otázka č. 14: Jak hodnotíte na stupnici 1-5 spolupráci s rodiči? (Spatřujete soulad ve spolupráci s rodiči)?

1	2	3	4	5
<i>Vynikající</i>	<i>Velmi dobrá</i>	<i>Dobrá</i>	<i>Špatná</i>	<i>Velmi špatná</i>

Doplňující otázka: V čem vzájemná spolupráce nejčastěji spočívá?

Odpověď: „*Zájem o žáky, jejich posun.*“

Otázka č.15: Jak hodnotíte komunikaci mezi vámi a rodiči na stupnici 1-4?

1	2	3	4
---	---	---	---

Velmi dobrá

Dobrá

Špatná

Velmi špatná

Doplňující odpověď: (co je dobře, co je špatně, co je potřeba změnit)

„S některými rodiči nemám moc příležitostí se potkat osobně. Někteří žáci jezdí s vozem, takže se s rodiči nevidíme. Chybí mi možnost každodenního informování. A bylo by dobré zapojit do komunikace více mobilní aplikace – Whatsapp či Messenger.“

Otázka č.16: Setkáváte se ve své praxi s rodičovskou agresí, která blokuje vzájemnou komunikaci? Pokud ano jakým způsobem reagujete na agresi rodiče?

Odpověď: *„Ne.“*

Otázka č.17: Jaký volíte přístup, v případě, že rodiče s vámi nekomunikují?

Odpověď: *„Zapojit do komunikace různé formy – osobní, telefonická či písemná přes mobilní aplikace či sešit.“*

Otázka č.18: Ve které oblasti pocítujete nedostatky ze strany rodičů v komunikaci?

Odpověď: *„Netroufám si hodnotit.“*

Otázka č. 19: Jaký způsob předávání informací preferujete?

Odpověď: *„Kombinuji oba způsoby. Ale raději mám ústní, a především osobní podání.“*

Popř. doplňte proč?

Příloha 6 - Přepis rozhovoru speciální pedagog ZŠ

RESPONDENT Č. 5 – speciální pedagog ZŠ

Dílčí cíl 1: Zmapování a analýza zkušeností speciálních pedagogů a asistentů pedagoga s dítětem s PAS v rámci své praxe.

VĚK: 25

POHLAVÍ: žena

VZDĚLÁNÍ: Mgr. - speciální pedagogika pro 2 stupeň ZŠ a SŠ

DÉLKA PRAXE SPECIÁLNÍ PEDAGOG/ASISTENT PEDAGOGA: 3 roky

VLASTNÍ DĚTI: 0

TÉMA:

Vzájemná spolupráce a komunikace mezi školou a rodinou dětí s poruchou autistického z pohledu speciálního pedagoga

OTÁZKY PRO SPECIÁLNÍ PEDAGOGY

Dílčí cíl 1 Zmapování a analýza zkušeností speciálních pedagogů a asistentů pedagoga s dítětem s PAS v rámci své praxe.

Otázka č. 1: Kdy jste se poprvé setkal/a s autistickým dítětem?

Odpověď: *„Na praxi na vysoké škole.“*

Otázka č. 2: Jak dlouho se ve vaší praxi věnujete dětem s poruchou autistického spektra?

Odpověď: *„3 roky.“*

Otázka č.3: Absolvovala jste nějaké vzdělávací kurzy, studium, ... na výchovu a vzdělávání dětí s poruchou autistického spektra? Pokud ano, tak jaké?

Odpověď: *„Pouze v rámci přednášek a seminářů na VŠ.“*

Otázka č. 4: Jaké služby či aktivity dětem s autismem ve Vaší MŠ, ZŠ poskytnete? (nebo jsou nabízeny)

Odpověď: *„V naší ZŠ máme Snoezelenovou místnost, navštěvují solnou jeskyni, kde se stimulují, relaxují, jednou týdně navštěvují Hubbard – vířivka pro uvolnění svalů a napětí. Do školy dochází 2x za měsíc paní provozující canisterapii. Ve škole máme spoustu stimulačních a smyslových pomůcek a hraček.“*

Otázka č. 5: Jaké metody výuky uplatňujete u dětí s PAS? Které jsou podle Vaší osobní zkušenosti (Vašeho názoru) nejefektivnější?

Odpověď: „*Žáci se řídí podle piktogramů na denních režimech. Ve výuce využívám autistické boxy, které pomáhají žákům se soustředit, mají pevně dané množství práce, zde pracují sami. Nové učivo procvičujeme společně (žák – učitel nebo žák – asistent). Řeč doprovázíme znakováním – znak do řeči.*“

Otázka 6: S jakými nejčastějšími projevy se u těchto dětí setkáváte?

Odpověď: „*Každý žák s autismem je jiný, nejčastěji se setkávám s výkřiky nebo hlasitými projevy, stereotypními pohyby hlavou, rukou.*“

Otázka 7: Navštěvujete děti s autismem, které docházejí do Vaší MŠ, ZŠ i v jejich domácím přirozeném prostředí?

Odpověď: „*Ne.*“

Otázka č. 8: Mají rodiče možnost nahlédnout do běžného života vaší školy (v rámci vyučování, různých akcí)

Odpověď: „*Ano.*“

Dílčí cíl 2 Zjištění, jaká je míra participace rodičů na dění a aktivitách školy, zájem informovat se o vzdělání jejich dětí

Otázka č.9: Mají zájem informovat se průběžně rodiče o fungování jejich dítěte v MŠ, ZŠ? (jak se mu daří, jak se rozvíjí, co mu jde a nejde ve vztazích i v učení)

Odpověď: „*Ano, každý den, když vedou žáka do školy nebo ze školy. Kdykoliv se mohou spojit telefonicky nebo na třídních schůzkách.*“

Otázka č. 10: Informují se o tom, jaké výukové metody ve MŠ, ZŠ používáte?

Odpověď: „*Spíše ne.*“

Otázka č 11: Zapojují se dobrovolně rodiče jako výpomoc při akcích MŠ, ZŠ (venku, uvnitř)?

Odpověď: „*Pár rodičů se zapojí, ale většina ne.*“

Otázka č. 12: Jaká je podle Vás (%) účast rodičů např. na dni otevřených dveří, společných akcích (besídka, společné tvoření s dětmi ...), třídní schůzky atd.?

Odpověď: „*50 – 60 %.*“

Otázka č. 13: Mají rodiče z vlastní iniciativy zájem o individuální schůzky a konzultace?

Odpověď: „*Ne.*“

Dílčí cíl 3 Zmapovat, zda převládá funkční komunikace a spolupráce mezi rodiči a speciálním pedagogem, asistentem.

Otázka č. 14: Jak hodnotíte na stupnici 1-5 spolupráci s rodiči? (Spatřujete soulad ve spolupráci s rodiči)?

1   2   3   4   5
Vynikající   Velmi dobrá   Dobrá   Špatná   Velmi špatná

Doplňující otázka: V čem vzájemná spolupráce nejčastěji spočívá?

Odpověď: „*Něco donést, koupit, dát žákovi.*“

Otázka č.15: Jak hodnotíte komunikaci mezi vámi a rodiči na stupnici 1-4?

1   2   3   4
Velmi dobrá   Dobrá   Špatná   Velmi špatná

Doplňující odpověď: (co je dobře, co je špatně, co je potřeba změnit)

„*Někteří rodiče nemají zájem o informace týkající se jeho dítěte, potom je ta komunikace těžší a špatně se na tom něco mění. U některých rodičů je naopak komunikace velmi dobrá.*“

Otázka č.16: Setkáváte se ve své praxi s rodičovskou agresí, která blokuje vzájemnou komunikaci? Pokud ano jakým způsobem reagujete na agresi rodiče?

Odpověď: „*Agresi přímo ne, ale rodič nekomunikuje, nepozdraví, odpovídá sekaně a nuceně.*“

Otázka č.17: Jaký volíte přístup, v případě, že rodiče s vámi nekomunikují?

Odpověď: „*Přátelský, aby si rodič uvědomil, že škola je tu pro něj, že se může s čímkoli svěřit.*“

Otázka č.18: Ve které oblasti pocítujete nedostatky ze strany rodičů v komunikaci?

Odpověď: „*Jak se žák choval přes víkend, prázdniny, odpoledne, jak například spal, jedl apod.*“

Otázka č. 19: Jaký způsob předávání informací preferujete?

Odpověď: „*Ústní.*“

Popř. doplňte proč? „*Ústní forma nás navede na rozhovor o věcech, které jsem aktuálně nepotřebovala řešit, ale jsou v danou chvíli důležité.*“

Příloha 7 - Přepis rozhovoru asistent pedagoga ZŠ

RESPONDENT Č. 6 – AP ZŠ

Dílčí cíl 1: **Zmapování a analýza zkušeností speciálních pedagogů a asistentů pedagoga s dítětem s PAS v rámci své praxe.**

VĚK:53

POHLAVÍ: žena

VZDĚLÁNÍ: střední s maturitou

DÉLKA PRAXE SPECIÁLNÍ PEDAGOG/ASISTENT PEDAGOGA: 33

VLASTNÍ DĚTI:2

TÉMA:

Vzájemná spolupráce a komunikace mezi školou a rodinou dětí s poruchou autistického spektra z pohledu speciálního pedagoga

OTÁZKY PRO SPECIÁLNÍ PEDAGOGY

Dílčí cíl č. 1 **Zmapování a analýza zkušeností speciálních pedagogů a asistentů pedagoga s dítětem s PAS v rámci své praxe.**

Otázka č. 1: Kdy jste se poprvé setkal/a s autistickým dítětem?

Odpověď: „*Před 12 lety.*“

Otázka č. 2: Jak dlouho se ve vaší praxi věnujete dětem s poruchou autistického spektra?

Odpověď: „*12 let.*“

Otázka č.3: Absolvovala jste nějaké vzdělávací kurzy, studium, ... na výchovu a vzdělávání dětí s poruchou autistického spektra? Pokud ano, tak jaké?

Odpověď: „*Ano, spousta. Např. kurz s názvem Efektivní výchova a vzdělávání dětí s autismem v MŠ, na další přesné názvy si teď z hlavy nepamatuju*“

Otázka č. 4: Jaké služby či aktivity dětem s autismem ve Vaší MŠ, ZŠ poskytujete? (nebo jsou nabízeny)

Odpověď:

Otázka č. 5: Jaké metody výuky uplatňujete u dětí s PAS? Které jsou podle Vaší osobní zkušenosti (Vašeho názoru) nejefektivnější?

Odpověď: „*Teach program.*“

Otázka 6: S jakými nejčastějšími projevy se u těchto dětí setkáváte?

Odpověď:

Otázka 7: Navštěvujete děti s autismem, které docházejí do Vaší MŠ, ZŠ i v jejich domácím přirozeném prostředí?

Odpověď: „*Ne.*“

Otázka č. 8: Mají rodiče možnost nahlédnout do běžného života vaší školy (v rámci vyučování, různých akcí)

Odpověď: „*Ano.*“

Dílčí cíl 2 **Zjištění, jaká je míra participace rodičů na dění a aktivitách školy, zájem informovat se o vzdělání jejich dětí**

Otázka č.9: Mají zájem informovat se průběžně rodiče o fungování jejich dítěte v MŠ, ZŠ? (jak se mu daří, jak se rozvíjí, co mu jde a nejde ve vztazích i v učení)

Odpověď: „*Ano.*“

Otázka č. 10: Informují se o tom, jaké výukové metody ve MŠ, ZŠ používáte?

Odpověď:

Otázka č 11: Zapojují se dobrovolně rodiče jako výpomoc při akcích MŠ, ZŠ (venku, uvnitř)?

Odpověď: „*Ne.*“

Otázka č. 12: Jaká je podle Vás (%) účast rodičů např. na dni otevřených dveří, společných akcích (besídka, společné tvoření s dětmi ...), třídní schůzky atd.?

Odpověď: „*45 %.*“

Otázka č. 13: Mají rodiče z vlastní iniciativy zájem o individuální schůzky a konzultace?

Odpověď:

Dílčí cíl 3 **Zmapovat, zda převládá funkční komunikace a spolupráce mezi rodiči a speciálním pedagogem, asistentem.**

Otázka č. 14: Jak hodnotíte na stupnici 1-5 spolupráci s rodiči? (Spatřujete soulad ve spolupráci s rodiči)?

1	2	3	4	5
<i>Vynikající</i>	<i>Velmi dobrá</i>	<i>Dobrá</i>	<i>Špatná</i>	<i>Velmi špatná</i>

Doplňující otázka: V čem vzájemná spolupráce nejčastěji spočívá?

Odpověď: „*Tři.*“

Otázka č.15: Jak hodnotíte komunikaci mezi vámi a rodiči na stupnici 1-4?

1	2	3	4
<i>Velmi dobrá</i>	<i>Dobrá</i>	<i>Špatná</i>	<i>Velmi špatná</i>

Doplňující odpověď: (co je dobře, co je špatně, co je potřeba změnit) 3

Otázka č.16: Setkáváte se ve své praxi s rodičovskou agresí, která blokuje vzájemnou komunikaci? Pokud ano jakým způsobem reagujete na agresi rodiče?

Odpověď:

Otázka č.17: Jaký volíte přístup, v případě, že rodiče s vámi nekomunikují?

Odpověď:

Otázka č.18: Ve které oblasti pocítujete nedostatky ze strany rodičů v komunikaci?

Odpověď:

Otázka č. 19: Jaký způsob předávání informací preferujete?

Odpověď: „*Ústní.*“

Popř. doplňte proč?

Příloha 8 - Přepis rozhovoru speciální pedagog MŠ

RESPONDENT Č. 7 – speciální pedagog MŠ

Dílčí cíl 1: **Zmapování a analýza zkušeností speciálních pedagogů a asistentů pedagoga s dítětem s PAS v rámci své praxe.**

VĚK:38

POHLAVÍ: žena

VZDĚLÁNÍ: střední s maturitou

DÉLKA PRAXE SPECIÁLNÍ PEDAGOG/ASISTENT PEDAGOGA: 4 roky

VLASTNÍ DĚTI:2

TÉMA:

Vzájemná spolupráce a komunikace mezi školou a rodinou dětí s poruchou autistického z pohledu speciálního pedagoga

OTÁZKY PRO SPECIÁLNÍ PEDAGOGY

Dílčí cíl č. 1 **Zmapování a analýza zkušeností speciálních pedagogů a asistentů pedagoga s dítětem s PAS v rámci své praxe.**

Otázka č. 1: Kdy jste se poprvé setkal/a s autistickým dítětem?

Odpověď: „*U svého dítěte v MŠ.*“

Otázka č. 2: Jak dlouho se ve vaší praxi věnujete dětem s poruchou autistického spektra?

Odpověď: „*4 roky.*“

Otázka č.3: Absolvovala jste nějaké vzdělávací kurzy, studium, ... na výchovu a vzdělávání dětí s poruchou autistického spektra? Pokud ano, tak jaké?

Odpověď: „*Pomůcky pro autisty, komunikace s PAS. Např. Efektivní výchova a vzdělávání dětí s autismem v MŠ.*“

Otázka č. 4: Jaké služby či aktivity dětem s autismem ve Vaší MŠ, ZŠ poskytujete? (nebo jsou nabízeny)

Odpověď: „*Různé výlety (zoo, parky, farmy, herny), knihovna, muzea, Snoezelen, vodní terapie, muzikoterapie, solná jeskyně.*“

Otázka č. 5: Jaké metody výuky uplatňujete u dětí s PAS? Které jsou podle Vaší osobní zkušenosti (Vašeho názoru) nejefektivnější?

Odpověď: „*Strukturované, individualizace, struktura pracovního místa, času ....*“

Otázka 6: S jakými nejčastějšími projevy se u těchto dětí setkáváte?

Odpověď: „*Emoční výkyvy, stereotyp v různých činnostech, neverbální komunikace.*“

Otázka 7: Navštěvujete děti s autismem, které docházejí do Vaší MŠ, ZŠ i v jejich domácím přirozeném prostředí?

Odpověď: „*Ne.*“

Otázka č. 8: Mají rodiče možnost nahlédnout do běžného života vaší školy (v rámci vyučování, různých akcí)

Odpověď: „*Ano.*“

Dílčí cíl 2 **Zjištění, jaká je míra participace rodičů na dění a aktivitách školy, zájem informovat se o vzdělání jejich dětí**

Otázka č.9: Mají zájem informovat se průběžně rodiče o fungování jejich dítěte v MŠ, ZŠ? (jak se mu daří, jak se rozvíjí, co mu jde a nejde ve vztazích i v učení)

Odpověď: „*Ano.*“

Otázka č. 10: Informuji se o tom, jaké výukové metody ve MŠ, ZŠ používáte?

Odpověď: „*Ano.*“

Otázka č 11: Zapojují se dobrovolně rodiče jako výpomoc při akcích MŠ, ZŠ (venku, uvnitř)?

Odpověď: „*Ano.*“

Otázka č. 12: Jaká je podle Vás (%) účast rodičů např. na dni otevřených dveří, společných akcích (besídka, společné tvoření s dětmi ...), třídní schůzky atd.?

Odpověď: „*90 %.*“

Otázka č. 13: Mají rodiče z vlastní iniciativy zájem o individuální schůzky a konzultace?

Odpověď: „*Ne.*“

Dílčí cíl 3 **Zmapovat, zda převládá funkční komunikace a spolupráce mezi rodiči a speciálním pedagogem, asistentem.**

Otázka č. 14: Jak hodnotíte na stupnici 1-5 spolupráci s rodiči? (Spatřujete soulad ve spolupráci s rodiči)?

1	2	3	4	5
<i>Vynikající</i>	<i>Velmi dobrá</i>	<i>Dobrá</i>	<i>Špatná</i>	<i>Velmi špatná</i>

Doplňující otázka: V čem vzájemná spolupráce nejčastěji spočívá?

Odpověď:

Otázka č.15: Jak hodnotíte komunikaci mezi vámi a rodiči na stupnici 1-4?

1	2	3	4
<i>Velmi dobrá</i>	<i>Dobrá</i>	<i>Špatná</i>	<i>Velmi špatná</i>

Doplňující odpověď: (co je dobře, co je špatně, co je potřeba změnit)

Otázka č.16: Setkáváte se ve své praxi s rodičovskou agresí, která blokuje vzájemnou komunikaci? Pokud ano jakým způsobem reagujete na agresi rodiče?

Odpověď: „*Ne.*“

Otázka č.17: Jaký volíte přístup, v případě, že rodiče s vámi nekomunikují?

Odpověď: „*Zapiši do sešitu nebo rodiči zavolám.*“

Otázka č.18: Ve které oblasti pocítujete nedostatky ze strany rodičů v komunikaci?

Odpověď:

Otázka č. 19: Jaký způsob předávání informací preferujete?

Odpověď: „*Ústní i písemný.*“

Popř. doplňte proč?

„*Písemný s rodiči, kteří mají pro své dítě svoz do i z MŠ, ústní s rodiči, kteří si pro děti chodí.*“

Příloha 9 - Přepis rozhovoru asistent pedagoga MŠ

RESPONDENT Č. 8 – AP MŠ

Dílčí cíl 1: **Zmapování a analýza zkušeností speciálních pedagogů a asistentů pedagoga s dítětem s PAS v rámci své praxe.**

VĚK:30

POHLAVÍ: žena

VZDĚLÁNÍ: střední s maturitou

DÉLKA PRAXE SPECIÁLNÍ PEDAGOG/ASISTENT PEDAGOGA: 1 rok

VLASTNÍ DĚTI: 1

TÉMA:

Vzájemná spolupráce a komunikace mezi školou a rodinou dětí s poruchou autistického spektra z pohledu speciálního pedagoga

OTÁZKY PRO SPECIÁLNÍ PEDAGOGY

Dílčí cíl č. 1 **Zmapování a analýza zkušeností speciálních pedagogů a asistentů pedagoga s dítětem s PAS v rámci své praxe.**

Otázka č. 1: Kdy jste se poprvé setkal/a s autistickým dítětem?

Odpověď: *„Již jako dítě, mám sestru s DS, navštěvovali jsme různá centra.“*

Otázka č. 2: Jak dlouho se ve vaší praxi věnujete dětem s poruchou autistického spektra?

Odpověď: *„1 rok jako asistent, 10 let jako canis terapeut.“*

Otázka č.3: Absolvovala jste nějaké vzdělávací kurzy, studium, ... na výchovu a vzdělávání dětí s poruchou autistického spektra? Pokud ano, tak jaké?

Odpověď: *„Ano, AAK, komunikace u dětí s PAS, Efektivní výchova a vzdělávání dětí s autismem v MŠ.“*

Otázka č. 4: Jaké služby či aktivity dětem s autismem ve Vaší MŠ, ZŠ poskytujete? (nebo jsou nabízeny)

Odpověď: *„Snoezelen, canisterapie, solná jeskyně, rehabilitace.“*

Otázka č. 5: Jaké metody výuky uplatňujete u dětí s PAS? Které jsou podle Vaší osobní zkušenosti (Vašeho názoru) nejefektivnější?

Odpověď: *„Strukturované učení, AAK.“*

Otázka 6: S jakými nejčastějšími projevy se u těchto dětí setkáváte?

Odpověď: *„Velké emoce – pozitivní i negativní.“*

Otázka 7: Navštěvujete děti s autismem, které docházejí do Vaší MŠ, ZŠ i v jejich domácím přirozeném prostředí?

Odpověď: „*Ne.*“

Otázka č. 8: Mají rodiče možnost nahlédnout do běžného života vaší školy (v rámci vyučování, různých akcí)

Odpověď: „*Ano.*“

Dílčí cíl 2 **Zjištění, jaká je míra participace rodičů na dění a aktivitách školy, zájem informovat se o vzdělání jejich dětí**

Otázka č.9: Mají zájem informovat se průběžně rodiče o fungování jejich dítěte v MŠ, ZŠ? (jak se mu daří, jak se rozvíjí, co mu jde a nejde ve vztazích i v učení)

Odpověď: *Ano*

Otázka č. 10: Informují se o tom, jaké výukové metody ve MŠ, ZŠ používáte?

Odpověď: „*Ano.*“

Otázka č 11: Zapojují se dobrovolně rodiče jako výpomoc při akcích MŠ, ZŠ (venku, uvnitř)?

Odpověď: „*Ano.*“

Otázka č. 12: Jaká je podle Vás (%) účast rodičů např. na dni otevřených dveří, společných akcích (besídka, společné tvoření s dětmi ...), třídní schůzky atd.?

Odpověď: „*Většinou 100%.*“

Otázka č. 13: Mají rodiče z vlastní iniciativy zájem o individuální schůzky a konzultace?

Odpověď: „*Ano.*“

Dílčí cíl 3 **Zmapovat, zda převládá funkční komunikace a spolupráce mezi rodiči a speciálním pedagogem, asistentem.**

Otázka č. 14: Jak hodnotíte na stupnici 1-5 spolupráci s rodiči? (Spatřujete soulad ve spolupráci s rodiči)?

1	2	3	4	5
<i>Vynikající</i>	<i>Velmi dobrá</i>	<i>Dobrá</i>	<i>Špatná</i>	<i>Velmi špatná</i>

Doplňující otázka: V čem vzájemná spolupráce nejčastěji spočívá?

Odpověď: „*Na vytvoření podobných podmínek, rodina x škola.*“

Otázka č.15: Jak hodnotíte komunikaci mezi vámi a rodiči na stupnici 1-4?

1	2	3	4
<i>Velmi dobrá</i>	<i>Dobrá</i>	<i>Špatná</i>	<i>Velmi špatná</i>

Doplňující odpověď: (co je dobře, co je špatně, co je potřeba změnit)

Otázka č.16: Setkáváte se ve své praxi s rodičovskou agresí, která blokuje vzájemnou komunikaci? Pokud ano jakým způsobem reagujete na agresi rodiče?

Odpověď: „*Ne.*“

Otázka č.17: Jaký volíte přístup, v případě, že rodiče s vámi nekomunikují?

Odpověď: „*Není problém, komunikuji všichni.*“

Otázka č.18: Ve které oblasti pocítujete nedostatky ze strany rodičů v komunikaci?

Odpověď:

Otázka č. 19: Jaký způsob předávání informací preferujete?

Odpověď: „*Ústní.*“

Popř. doplňte proč?

„*Lépe se dovede rodič vyjádřit.*“

Příloha 10 - Přepis rozhovoru asistent pedagoga MŠ

RESPONDENT č. 9 – AP MŠ

Dílčí cíl 1 **Zmapování a analýza zkušeností speciálních pedagogů a asistentů pedagoga s dítětem s PAS v rámci své praxe.**

VĚK:47

POHLAVÍ: žena

VZDĚLÁNÍ: VŠ

DÉLKA PRAXE SPECIÁLNÍ PEDAGOG/ASISTENT PEDAGOGA: 15 let

VLASTNÍ DĚTI:2

TÉMA:

Vzájemná spolupráce a komunikace mezi školou a rodinou dětí s poruchou autistického spektra z pohledu speciálního pedagoga

OTÁZKY PRO SPECIÁLNÍ PEDAGOGY

Dílčí cíl 1 **Zmapování a analýza zkušeností speciálních pedagogů a asistentů pedagoga s dítětem s PAS v rámci své praxe.**

Otázka č. 1: Kdy jste se poprvé setkal/a s autistickým dítětem?

Odpověď: „*Před 15 lety.*“

Otázka č. 2: Jak dlouho se ve vaší praxi věnujete dětem s poruchou autistického spektra?

Odpověď: „*Po celou dobu své praxe.*“

Otázka č.3: Absolvovala jste nějaké vzdělávací kurzy, studium, ... na výchovu a vzdělávání dětí s poruchou autistického spektra? Pokud ano, tak jaké?

Odpověď: „*Ano, kurzy pro děti s PAS.*“

Otázka č. 4: Jaké služby či aktivity dětem s autismem ve Vaší MŠ, ZŠ poskytujete? (nebo jsou nabízeny)

Odpověď: „*Různé terapie – muzikoterapie, canisterapie, vodní terapie.*“

Otázka č. 5: Jaké metody výuky uplatňujete u dětí s PAS? Které jsou podle Vaší osobní zkušenosti (Vašeho názoru) nejefektivnější?

Odpověď: „*Strukturované učení.*“

Otázka 6: S jakými nejčastějšími projevy se u těchto dětí setkáváte?

Odpověď: „*Emoční labilita, uzavřenost, ritualizované chování.*“

Otázka 7: Navštěvujete děti s autismem, které docházejí do Vaší MŠ, ZŠ i v jejich domácím přirozeném prostředí?

Odpověď: „*Ne.*“

Otázka č. 8: Mají rodiče možnost nahlédnout do běžného života vaší školy (v rámci vyučování, různých akcí)

Odpověď: „*Ano.*“

Dílčí cíl 2 **Zjištění, jaká je míra participace rodičů na dění a aktivitách školy, zájem informovat se o vzdělání jejich dětí**

Otázka č.9: Mají zájem informovat se průběžně rodiče o fungování jejich dítěte v MŠ, ZŠ? (jak se mu daří, jak se rozvíjí, co mu jde a nejde ve vztazích i v učení)

Odpověď: „*Ano.*“

Otázka č. 10: Informují se o tom, jaké výukové metody ve MŠ, ZŠ používáte?

Odpověď: „*Někteří.*“

Otázka č 11: Zapojují se dobrovolně rodiče jako výpomoc při akcích MŠ, ZŠ (venku, uvnitř)?

Odpověď: „*Ne.*“

Otázka č. 12: Jaká je podle Vás (%) účast rodičů např. na dni otevřených dveří, společných akcích (besídka, společné tvoření s dětmi ...), třídní schůzky atd.?

Odpověď: „*70 %.*“

Otázka č. 13: Mají rodiče z vlastní iniciativy zájem o individuální schůzky a konzultace?

Odpověď: „*Moc ne.*“

Dílčí cíl 3 **Zmapovat, zda převládá funkční komunikace a spolupráce mezi rodiči a speciálním pedagogem, asistentem.**

Otázka č. 14: Jak hodnotíte na stupnici 1-5 spolupráci s rodiči? (Spatřujete soulad ve spolupráci s rodiči)?

1	2	3	4	5
<i>Vynikající</i>	<i>Velmi dobrá</i>	<i>Dobrá</i>	<i>Špatná</i>	<i>Velmi špatná</i>

Doplňující otázka: V čem vzájemná spolupráce nejčastěji spočívá?

Odpověď: „*Komunikace s dítětem.*“

Otázka č.15: Jak hodnotíte komunikaci mezi vámi a rodiči na stupnici 1-4?

1	2	3	4
<i>Velmi dobrá</i>	<i>Dobrá</i>	<i>Špatná</i>	<i>Velmi špatná</i>

Doplňující odpověď: (co je dobře, co je špatně, co je potřeba změnit) 3

Otázka č.16: Setkáváte se ve své praxi s rodičovskou agresí, která blokuje vzájemnou komunikaci? Pokud ano jakým způsobem reagujete na agresi rodiče?

Odpověď: „*Ne.*“

Otázka č.17: Jaký volíte přístup, v případě, že rodiče s vámi nekomunikují?

Odpověď: „*Trpělivý.*“

Otázka č.18: Ve které oblasti pocítujete nedostatky ze strany rodičů v komunikaci?

Odpověď: „*Žádné.*“

Otázka č. 19: Jaký způsob předávání informací preferujete?

Odpověď: „*Ústní.*“

Popř. doplňte proč? „*Mohu okamžitě reagovat na nejasnosti, otázky, mohu okamžitě vysvětlit co je potřeba.*“

Příloha 11 - Přepis rozhovoru asistent pedagoga MŠ

RESPONDENT Č. 10 – AP MŠ

Dílčí cíl 1: **Zmapování a analýza zkušeností speciálních pedagogů a asistentů pedagoga s dítětem s PAS v rámci své praxe.**

VĚK:50

POHLAVÍ: žena

VZDĚLÁNÍ: střední s maturitou

DÉLKA PRAXE SPECIÁLNÍ PEDAGOG/ASISTENT PEDAGOGA: 17 let

VLASTNÍ DĚTI:3

TÉMA:

Vzájemná spolupráce a komunikace mezi školou a rodinou dětí s poruchou autistického spektra z pohledu speciálního pedagoga

OTÁZKY PRO SPECIÁLNÍ PEDAGOGY

Dílčí cíl 1: **Zmapování a analýza zkušeností speciálních pedagogů a asistentů pedagoga s dítětem s PAS v rámci své praxe.**

Otázka č. 1: Kdy jste se poprvé setkal/a s autistickým dítětem?

Odpověď: „*V roce 2006.*“

Otázka č. 2: Jak dlouho se ve vaší praxi věnujete dětem s poruchou autistického spektra?

Odpověď: „*Po celou dobu své praxe.*“

Otázka č.3: Absolvovala jste nějaké vzdělávací kurzy, studium, ... na výchovu a vzdělávání dětí s poruchou autistického spektra? Pokud ano, tak jaké?

Odpověď: „*Ano, AAK.*“

Otázka č. 4: Jaké služby či aktivity dětem s autismem ve Vaší MŠ, ZŠ poskytujete? (nebo jsou nabízeny)

Odpověď: „*Canisterapie, muzikoterapie, vodní terapie, strukturované učení.*“

Otázka č. 5: Jaké metody výuky uplatňujete u dětí s PAS? Které jsou podle Vaší osobní zkušenosti (Vašeho názoru) nejefektivnější?

Odpověď: „*Strukturované učení, práce v boxu.*“

Otázka 6: S jakými nejčastějšími projevy se u těchto dětí setkáváte?

Odpověď: „*Emoční projevy – pláč, smích, křik, rituální projevy, někteří bez jakéhokoli kontaktu, doteku.*“

Otázka 7: Navštěvujete děti s autismem, které docházejí do Vaší MŠ, ZŠ i v jejich domácím přirozeném prostředí?

Odpověď: : „*Ano.*“

Otázka č. 8: Mají rodiče možnost nahlédnout do běžného života vaší školy (v rámci vyučování, různých akcí)

Odpověď: : „*Ano.*“

Dílčí cíl 2 **Zjištění, jaká je míra participace rodičů na dění a aktivitách školy, zájem informovat se o vzdělání jejich dětí**

Otázka č.9: Mají zájem informovat se průběžně rodiče o fungování jejich dítěte v MŠ, ZŠ? (jak se mu daří, jak se rozvíjí, co mu jde a nejde ve vztazích i v učení)

Odpověď: : „*Ano.*“

Otázka č. 10: Informují se o tom, jaké výukové metody ve MŠ, ZŠ používáte?

Odpověď: : „*Ano.*“

Otázka č 11: Zapojují se dobrovolně rodiče jako výpomoc při akcích MŠ, ZŠ (venku, uvnitř)?

Odpověď: „*V dnešní době již méně.*“

Otázka č. 12: Jaká je podle Vás (%) účast rodičů např. na dni otevřených dveří, společných akcích (besídka, společné tvoření s dětmi ...), třídní schůzky atd.?

Odpověď: „*60 %.*“

Otázka č. 13: Mají rodiče z vlastní iniciativy zájem o individuální schůzky a konzultace?

Odpověď: „*Částečně ano.*“

Dílčí cíl 3 **Zmapovat, zda převládá funkční komunikace a spolupráce mezi rodiči a speciálním pedagogem, asistentem.**

Otázka č. 14: Jak hodnotíte na stupnici 1-5 spolupráci s rodiči? (Spatřujete soulad ve spolupráci s rodiči)?

1	2	3	4	5
<i>Vynikající</i>	<i>Velmi dobrá</i>	<i>Dobrá</i>	<i>Špatná</i>	<i>Velmi špatná</i>

Doplňující otázka: V čem vzájemná spolupráce nejčastěji spočívá?

Odpověď: „*Dobrá komunikace, vzájemná podpora, pomoc při výrobě pomůcek.*“

Otázka č.15: Jak hodnotíte komunikaci mezi vámi a rodiči na stupnici 1-4?

1	2	3	4
<i>Velmi dobrá</i>	<i>Dobrá</i>	<i>Špatná</i>	<i>Velmi špatná</i>

Doplňující odpověď: (co je dobře, co je špatně, co je potřeba změnit) 3

Otázka č.16: Setkáváte se ve své praxi s rodičovskou agresí, která blokuje vzájemnou komunikaci? Pokud ano jakým způsobem reagujete na agresi rodiče?

Odpověď: : „*Ne.*“

Otázka č.17: Jaký volíte přístup, v případě, že rodiče s vámi nekomunikují?

Odpověď: „*Snaha, vstřícnost, ochota.*“

Otázka č.18: Ve které oblasti pocítujete nedostatky ze strany rodičů v komunikaci?

Odpověď: „*Neradi poslouchají pravdu (citlivá témata).*“

Otázka č. 19: Jaký způsob předávání informací preferujete?

Odpověď: : „*Ústní.*“

Popř. doplňte proč? „*Je to osobnější.*“

Příloha 12 - Přepis asistent pedagoga ZŠ

RESPONDENT Č. 11 – AP ZŠ

Dílčí cíl 1: Zmapování a analýza zkušeností speciálních pedagogů a asistentů pedagoga s dítětem s PAS v rámci své praxe.

VĚK: 46

POHLAVÍ: žena

VZDĚLÁNÍ: středí s maturitou

DÉLKA PRAXE SPECIÁLNÍ PEDAGOG/ASISTENT PEDAGOGA: 20 let

VLASTNÍ DĚTI:2

TÉMA:

Vzájemná spolupráce a komunikace mezi školou a rodinou dětí s poruchou autistického spektra z pohledu speciálního pedagoga

OTÁZKY PRO SPECIÁLNÍ PEDAGOGY

Dílčí cíl 1 Zmapování a analýza zkušeností speciálních pedagogů a asistentů pedagoga s dítětem s PAS v rámci své praxe.

Otázka č. 1: Kdy jste se poprvé setkal/a s autistickým dítětem?

Odpověď: „*Během mé praxe v MŠ.*“

Otázka č. 2: Jak dlouho se ve vaší praxi věnujete dětem s poruchou autistického spektra?

Odpověď: „*20 let.*“

Otázka č.3: Absolvovala jste nějaké vzdělávací kurzy, studium, ... na výchovu a vzdělávání dětí s poruchou autistického spektra? Pokud ano, tak jaké?

Odpověď: „*Ne.*“

Otázka č. 4: Jaké služby či aktivity dětem s autismem ve Vaší MŠ, ZŠ poskytujete? (nebo jsou nabízeny)

Odpověď: „*Snoezelen, canistrerapie, hydroterapie.*“

Otázka č. 5: Jaké metody výuky uplatňujete u dětí s PAS? Které jsou podle Vaší osobní zkušenosti (Vašeho názoru) nejefektivnější?

Odpověď:

Otázka 6: S jakými nejčastějšími projevy se u těchto dětí setkáváte?

Odpověď: „*Nekomunikace, agresivita, nezáměr, nesoustředěnost.*“

Otázka 7: Navštěvujete děti s autismem, které docházejí do Vaší MŠ, ZŠ i v jejich domácím přirozeném prostředí?

Odpověď: „*Ne.*“

Otázka č. 8: Mají rodiče možnost nahlédnout do běžného života vaší školy (v rámci vyučování, různých akcí)

Odpověď: „*Ano.*“

Dílčí cíl 2 **Zjištění, jaká je míra participace rodičů na dění a aktivitách školy, zájem informovat se o vzdělání jejich dětí**

Otázka č.9: Mají zájem informovat se průběžně rodiče o fungování jejich dítěte v MŠ, ZŠ? (jak se mu daří, jak se rozvíjí, co mu jde a nejde ve vztazích i v učení)

Odpověď: „*Ano.*“

Otázka č. 10: Informují se o tom, jaké výukové metody ve MŠ, ZŠ používáte?

Odpověď: „*Jak kteří rodiče.*“

Otázka č 11: Zapojují se dobrovolně rodiče jako výpomoc při akcích MŠ, ZŠ (venku, uvnitř)?

Odpověď: „*Ne.*“

Otázka č. 12: Jaká je podle Vás (%) účast rodičů např. na dni otevřených dveří, společných akcích (besídka, společné tvoření s dětmi ...), třídní schůzky atd.?

Odpověď: „*20 %.*“

Otázka č. 13: Mají rodiče z vlastní iniciativy zájem o individuální schůzky a konzultace?

Odpověď: „*Jak kteří rodiče.*“

Dílčí cíl 3 **Zmapovat, zda převládá funkční komunikace a spolupráce mezi rodiči a speciálním pedagogem, asistentem.**

Otázka č. 14: Jak hodnotíte na stupnici 1-5 spolupráci s rodiči? (Spatřujete soulad ve spolupráci s rodiči)?

1	2	3	4	5
<i>Vynikající</i>	<i>Velmi dobrá</i>	<i>Dobrá</i>	<i>Špatná</i>	<i>Velmi špatná</i>

Doplňující otázka: V čem vzájemná spolupráce nejčastěji spočívá?

Odpověď: „*Při začlenění dítěte do kolektivu.*“

Otázka č.15: Jak hodnotíte komunikaci mezi vámi a rodiči na stupnici 1-4?

1	2	3	4
<i>Velmi dobrá</i>	<i>Dobrá</i>	<i>Špatná</i>	<i>Velmi špatná</i>

Doplňující odpověď: (co je dobře, co je špatně, co je potřeba změnit) 3

Otázka č.16: Setkáváte se ve své praxi s rodičovskou agresí, která blokuje vzájemnou komunikaci? Pokud ano jakým způsobem reagujete na agresi rodiče?

Odpověď: „*Ne.*“

Otázka č.17: Jaký volíte přístup, v případě, že rodiče s vámi nekomunikují?

Odpověď: „*Písemnou formu.*“

Otázka č.18: Ve které oblasti pocítujete nedostatky ze strany rodičů v komunikaci?

Odpověď: „*Někdy nepochopí, jak je to myšleno.*“

Otázka č. 19: Jaký způsob předávání informací preferujete?

Odpověď: „*Ústní.*“

Popř. doplňte proč? „*Aby to rodiče lépe pochopili.*“